

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS • CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI

Eurodicautom,
Tellervo Hyttinen,
vakuutusalan sanastotyö,
Digital Video Broadcasting,
Paikannussanasto,
riskienhallinta,
mobile...

3 | 2002

TERMINFO

THE FINNISH CENTRE FOR TECHNICAL TERMINOLOGY

TERMINFO

23. vuosikerta • numero 3 | 2002

JULKAISIJA Tekniikan Sanastokeskus ry
PÄÄTOIMITTAJA Lena Jolkkonen
TOIMITUSSIHTEERI Johanna Suomalainen
TOIMITTAJA Sirpa Suhonen (Summaries)
TOIMITUSNEUVOSTO Jukka Ihanus, Lena Jolkkonen, Kari Kaartama, Sirpa Kuusisto-Niemi, Markku Lammi, Mikael Reuter, Seija Suonuuti, Krista Varantola, Eira Yrttiaho
PAINOPIAIKKA Forssan Kirjapaino Oy, Forssa 2002
KUSTANTAJA Stellatum Oy
Asemapäällikönkatu 7, 00520 Helsinki
puh. (09) 8689 700
faksi (09) 8689 7070
<http://www.stellatum.fi>

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET

<http://www.stellatum.fi>
Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
Kuoppamäentie 3 A, 33800 Tampere
puh. (03) 225 1948
faksi (03) 225 1955
tilaaajapalvelu@stellatum.fi

TILAUSHINNAT SUOMESSA

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa
Kestotilaus (laskutusväli 12 kk) 32 €
Vuosikerta (12 kk) 33,60 €
Irtonumero 8,40 €
Tilaaajarekisterin tietoja voidaan käyttää ja luovuttaa suoramarkkinointiin.

TILAUSEHTO

Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle vuodesta toiseen ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muuttaa tilauksen määräaikaiseksi tai lopettaa sen. Tilauksen hinta on vuoden alussa voimassa oleva hinta, joka on painettu lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilauskauden loppua joko puhelimitse tai kirjeellä. Peruutus on tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen tilausjakson alkamista. Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä, laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtonumerohintaan sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 5 €.

IRTONUMEROMYYNTI

Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
Akateeminen Kirjakauppa,
Suomalainen Kirjakauppa ja
Turun Kansallinen Kirjakauppa.

ISSN 0358-7517

SISÄLLYS

Kansainvälistä yhteistyötä terminologian alalla <i>Lena Jolkkonen</i>	3
Tellervo Hyttinen – virkamies termityössä <i>Johanna Suomalainen</i>	4
Vakuutusalan sanakirjan uudistustyö <i>Marianne Tervonen</i>	6
Termejä Eurodicautom-termipankkiin <i>Sirpa Suhonen</i>	8
Termien käyttäjä termejä täydentämässä <i>Inkeri Pylvänäinen</i>	9
Terminologia-alan palkinnot <i>Tiina Terävä</i>	12
NAVI-sanastosta Paikannussanastoksi <i>Sirpa Suhonen</i>	13
Termienhallintaohjelmat, Internet-termipankit ja niiden käyttäminen apuvälineinä <i>Mikko Lemmetti</i>	16
Virkakielistä tietoa <i>Vesa Heikkinen</i>	18
Pankki- ja rahoitus-sanastoa Internetissä <i>Mari Suhonen</i>	19
Termiharava	21
Kirjallisuutta	22
Summaries	25

Lukijapalautetta voi lähettää Tekniikan Sanastokeskukseen (osoite alla) tai sähköpostitse osoitteeseen terminfo@tsk.fi

TERMINFO INTERNETISSÄ <http://www.tsk.fi/ti/>

TSK:N YHTEYSTIEDOT

osoite Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
puhelin (09) 2709 1060
faksi (09) 608 859
sähköposti tsk@tsk.fi, terminfo@tsk.fi
Internet <http://www.tsk.fi>

TERMIPALVELU (MAKSULLINEN EI-JÄSENILLE)

puhelin (09) 608 876
sähköposti termipalvelu@tsk.fi

Kansainvälistä yhteistyötä terminologian alalla

Kesä on kokousten, konferenssien ja kongressien aikaa. Niin myös terminologian alalla, joten näin syksyn alkaessa kuulumiset kesän ammatillisista tapahtumista ja tapaamisista ovat tuoreena mielessä.

Kesäkuussa (13.–16.6.) osallistuin Brysselissä järjestettyyn Terminology Summitiin. Tämä maailmanlaajuinen terminologia-alan konferenssi oli The European Association for Terminology (EAF) eli eurooppalaisen terminologiyhdistyksen järjestämä. Osallistujia oli parisataa, pääosin Euroopan eri maista, mutta myös muun muassa Etelä-Amerikasta. Luennoitsijat eivät tällä kertaa olleet terminologeja, vaan termien ja terminologisten menetelmien ja tuotteiden aktiivikäyttäjät kertoivat muun muassa päättäjätahoille terminologian merkityksestä yhteiskunnassa ja liike-elämässä. Luennoitsijoiden joukossa olikin teollisuuden edustajia ja Euroopan komission virkamiehiä.

Päivien aikana käytiin monta mielenkiintoista keskustelua terminologisista tarpeista ja tulevaisuuden näkymistä. Jokaisen luennoitsijan jälkeen kolmelta organisaatiolta oli pyydetty kommentteja tai kysymyksiä puheisiin, joten minäkin sain mahdollisuuden esittää näkemyksiä terminologiasta tuotteena. Työskentelytapa oli hedelmällinen, mutta rönsyili paikoitellen niin, ettei aikataulussa oikein pysytty. Virallisia konferenssikieliä oli peräti neljä: englantia, ranskaa, hollantia ja espanjaa ja tulkkaus oli järjestetty näille kielille. Mainittakoon myös, että konferenssi lähetettiin suorana lähetyksenä Internetin kautta.

Konferenssin juhlallisessa päätöstilaisuudessa julkistettiin vuoden 2002 TFR-palkinnon saaja. Palkinto myönnetään terminologian tutkimustyön saavutuksista ja tällä kertaa saajana oli *Nina Pilke* Vaasan yliopistosta. Hän on tehnyt väitöskirjan *Dynamiska fackbegrepp* terminologian alalta. Lämpimimmät onnittelumme Ninalle! Terminologia-alan palkinnoista voit lukea lisää tämän lehden sivulta 12.

Varsinaisen konferenssin jälkeen osallistuin vielä EAF:n yleiskokoukseen. EAF on perustettu vuonna 1996 ja sen tavoitteena on luoda eurooppalainen yhteistyöfoorumi terminologian alalla. Brysselin konferenssin tapaiset tapahtumat ovatkin mainio tilaisuus tavata ammattiterminologeja useasta eri maasta ja saada sekä uutta tietoa että uusia kontakteja.

Terveiset myös elokuussa pidetyistä ISO/TC 37:n terminologia-alan standardisointikokouksista Wienistä. Tänä vuonna on kulunut 50 vuotta TC 37 -komitean perustamisesta ja toiminta on nyt laajempaa kuin koskaan aikaisemmin. Kokouksiin osallistui ennätysmäärä eli noin 80 edustajaa eri maista.

Kesän aikana myös Terminfon toimitusneuvosto ehti ko-kootua. Lehden linjaa ja sisältöä mietittiin yhdessä ja tavoitteena on saada aikaan entistäkin parempi ja monipuolisempi terminologian ammattilehti. Terminfo on Suomen ainoa terminologia-alan lehti ja täyttää suhteellisen kapean, mutta tärkeän sektorin. Lehti sisältää jatkossakin ajankohtaisia juttuja sanastotyöstä ja terminologiasta ja joitakin uudistuksia on myös luvassa.

Muutama viikko sitten TSK:ssa vietettiin EDIC-projektin päätösjuhlia. Noin 3 000 tekstiilitermiä käsittävä kokonaisuus toimitettiin Euroopan komission terminologiayksikölle elokuun loppupuolella. Tässä lehdessä hankkeesta kertovat TSK:n terminologi *Sirpa Suhonen* ja EDIC-hankkeeseen osallistunut *Inkeri Pylvänäinen* (ks. s. 8–11).

Syksyn vaalikokous pidetään 21.10. Radisson SAS -hotelissa. Kokouksen jälkeen TFR-palkinnon saanut *Nina Pilke* kertoo väitöskirjastaan *Dynamiska fackbegrepp* (suomeksi). Häntä kannattaa tulla kuuntelemaan! TSK:n jäsenet saavat kutsunsa postitse. Olette sydämellisesti tervetulleita.

Hyvää syksyä!

Lena Jolkonen

lena.jolkonen@tsk.fi

Tellervo Hyttinen – virkamies termityössä

Johanna Suomalainen

4

Kiinnostus kieliin ja kulttuureihin toi Valtioneuvoston kielipalvelun esimiehen *Tellervo Hyttisen* aikoinaan terminologian ja sanastotyön pariin. Hyttinen toimi 1970-luvulla koulutusmateriaalin tuottajana Palontorjuntaliitossa, jossa noihin aikoihin huomattiin, ettei käytännön palontorjunnasta osattu kirjoittaa kunnolla.

Kirjallisen ilmaisen tarpeesta syntyi vähitellen ajatus alan termistön yhtenäistämisestä ja tämän vuoksi 1980-luvun alussa perustettiin palontorjunta-alan sanastoryhmä, jossa myös Hyttinen oli mukana. Työn lähtökohtana oli saada sovitusti alan käsitteiden kuvaukset ja niille yhtenäiset suomenkieliset termit. "Työtä käynnistettäessä olin yhteydessä useisiin eri tahoihin. Koska palontorjunta-ala on suurelta osin teknistä ja pitkälle standardisoitua, otin yhteyttä myös Standardisoimisliittoon, josta minut neuvottiin kääntymään TSK:n puoleen", kertoo Hyttinen. Hiukan myöhemmin hanke käynnistettiin TSK:n avustuksella.

Terminologien ja kieli-ihmisten lisäksi sanastotyössä oli mukana palontorjunta-alan asiantuntijoita, joilla oli alan eri puolien asiantuntemusta. "He olivat ihmisiä, jotka eivät olleet aiemmin ajatelleet omaa alansa kielen kautta. Kun he tajusivat miten herkkä ja vaikea alue kieli on, syntyi siitä hyvin mielenkiintoisia keskusteluja", kertoo Hyttinen.

Yksi mielenkiintoinen keskustelu liittyi englanninkieliseen ilmaukseen *flash over*, jonka omakielisen vastineen *yleissyttymisvaihe* katsottiin olevan kömpelö ja epätasällinen. Vieraskielinen tuntui täsmällisemmältä, joten ammattimiehet käyttivät suomen kieleen mukautettua ilmausta *las-overi*¹. "TSK:n silloinen johtaja ja hankkeessa mukana ollut *Heidi Suonuuti* löysi Lönnrotin sanakirjasta käytöstä poistuneen yleiskielen sanan *lieskahdus*, joka kuvasi mielestämme hyvin kyseistä ilmiötä. Niinpä ehdotimme sitä hankkeen työryhmälle uutena suomenkielisenä vastineena. Ehdotus kuitenkin torjuttiin jyrkästi. Yksi jyrkimmistä kommenteista oli, että ilmaus tulee sanastoon vain kuolleen ruumiini yli", kertoo Hyttinen ja nauhahtaa. "Vastuksesta huolimatta sana otettiin mukaan sanastoon ja se on alalla yhä edelleen käytössä", hän toteaa tyytyväisenä. *Valmis Palontorjuntasasto* julkaistiin TSK-sarjassa (TSK 6) vuonna 1984.

Valtioneuvoston kielipalvelu

"Valtioneuvoston kielipalvelun synty juontaa juurensa 1970-luvun lopun kiinnostuksesta kieltä ja tasa-arvoa kohtaan. Tuolloin alettiin vaatia, että hallinnon kielen tulisi olla jokaisen ymmärrettävissä", kertoo Hyttinen.

Vuonna 1982 valtioneuvosto antoi virkakielipäätöksen, jossa kehoitettiin käyttämään kieltä virkatoimissa siten, että

¹ Ilmauksella tarkoitetaan rajatussa tilassa olevien syttyvien kaasujen yhtäkkistä kokonaan syttymistä.

Tellervo Hyttinen
toimii Valtioneuvoston kielipalvelussa erikoistutkijana

jokainen voi asian ymmärtää. Samoihin aikoihin valtionhallinnon kääntäjät tekivät aloitteen, että myös Suomen valtionhallinnon termien vieraskieliset vastineet olisi syytä yhtenäistää.

Kolme valtiovarainministeriön järjestelyosaston toimikuntaa pohti vuosina 1981–1988 hallinnon sanastotyön tarvetta ja mahdollisuuksia sekä tuotti näytteitä siitä, mitä tuloksia työ tuottaisi. Sanastotyön tarve oli ilmeinen ja niinpä vuonna 1988 kielipalvelu päätettiin vakinaistaa ja sijoittaa valtioneuvoston kansliaan, käännöstoimistoon. Perustamisen myötä saatiin yksi erikoistutkijan virka, johon Hyttinen valittiin, ja luvassa oli henkilökunnan lisääminen lähiaikoina, mutta lama tuli väliin; ensimmäiset lisävirat täytettiin vasta vuonna 1996.

"Kielipalvelussa kootaan, säilötään, jalostetaan ja tuotetaan sitä termistöä, jota on käytetty hallinnon eri tahoilla", sanoo Hyttinen. "Tarjoamme asiakkaillemme termineuvontaa ja sanastoprojekteja. Lisäksi vastuullamme on valtionhallinnon sanaston termipankin ylläpito ja kehittäminen sekä sanastotyöstä tiedottaminen ja alan koulutus."

Kielipalvelulla on ohjausryhmä, jossa on edustus kuudesta ministeriöstä. Ohjausryhmän tehtävänä on tuoda kielipalvelulle laajempi tieto hallinnon sanastotarpeista sekä kertoa kielipalvelun toiminnasta omilla hallinnonaloillaan. "Kielipalvelun tunnettuutta yritetään lisätä koko ajan, mutta myös viidakkorumpu on toiminut yllättävän hyvin", kertoo Hyttinen.

Hallinnon erikoiskielen sanastotyö

Kielipalvelu tekee hallinnon monikielistä sanastotyötä yhteistyössä eri asiantuntijatahojen kanssa. Kielipalvelun edustaja toimii sanastoprojekteissa terminologisena asiantuntijana ja

projektin vetäjänä. Hankkeisiin osallistuu lisäksi kunkin hallinnonalan asiantuntijoita ja kohdekielten kääntäjiä sekä sitä äidinkielenään puhuvia. Yleensä sanastoprojektia hallinnoi johto- tai ohjausryhmä. Tämän lisäksi jokaisessa hankkeessa on mukana asiantuntijaryhmä, jonka vastuulla on kyseisen erikoisalan asiantuntemus, sekä kielityöryhmiä, jotka vastaavat vieraskielisistä vastineista ja määritelmien käännöksistä.

Sanastotyössä pyritään lähtö- ja kohdekulttuurin hallintojärjestelmiä vertaamalla löytämään sopivat vastineet suomalaisille hallinnon alan ilmiöille. Hankkeissa sovitaan käsitteiden sisällöstä ja siitä, mitä termiä kustakin käsitteestä käytetään. Monikielisessä sanastotyössä sovitaan lisäksi termien vieraskielisistä vastineista. "Virallisia tai oikeita hallinnon termien käännöksiä ei ole olemassa, vaan niistä voidaan sopia, kun termistö on tiettyinä kokonaisuuksina määritelty ja yhtenäistetty ensin suomeksi. Projektien tuloksena syntyy ehdotuksia yhtenäiseksi termistöksi ja sen vastineiksi", sanoo Hyttinen.

Usein termistön yhtenäistämiseksi päädytään kompromisseihin. "Normatiivisessa sanastotyössä ei ole olemassa oikeita ja vääriä vastauksia, vaan työ on kompromissien tulosta", Hyttinen sanoo. Hänen mukaansa sanastotyö onkin parhaimmillaan yhteistyötä, jossa eri näkökulmista asioita katsovat asiantuntijat hiovat termejä ja määritelmiä tarkoitukseen parhaiten sopiviksi.

Hallinnon alan sanastot

Kielipalvelussa terminologista sanastotyötä tehdään yleensä tarkoin rajattuina erillishankkeina. Projektit kestävät yleensä vähintään vuoden, ja niiden tulokset julkaistaan kielipalvelun julkaisusarjassa.

Ensimmäinen kielipalvelun julkaisema sanasto, *Valtioneuvoston sanasto*, valmistui vuonna 1992. Tämän jälkeen ilmestyivät *Valtionhallinnon sanastoa ranskaksi* (1996) ja *Metsäalan hallinnon sanastoa* (1997). Suomen ensimmäiseen EU-puheenjohtajakautteen (1998) varauduttiin kielipalvelussa julkaisemalla viisi alan sanastoa, Valtioneuvoston uudistettu laitos, *Valtionhallinnon sanastoa englanniksi*, *Valtionhallinnon sanastoa saksaksi*, *Taide- ja kulttuurihallinnon sanastoa* ja *Yliopistosanasto*.

Uusimmat kielipalvelun julkaisusarjassa julkaisuista sanastoista ovat *EMU-sanasto* (1999), *Julkisten rakennusten nimiä ja niiden käännöksiä* (2000), *Budjettisanasto* ja *Tuomioistuinsanasto* (2001) ja tänä vuonna ilmestynyt *Maataloussanasto*. Syksyn kuluessa ilmestyy *Verosanasto* ja tällä hetkellä työn alla on kaksi erillistä sanastohanketta, Valtioneuvoston sanaston uudistamisprojekti ja Yliopistosanaston päivitys ja laajennus ammattikorkeakoulujen osuudella.

Kielipalvelun termineuvonta

"Hallinto on joka maassa erilainen, ja tämä aiheuttaa ilmaisu- vaikeuksia kuvattaessa oman maan systeemiä vieraalla kielellä. Vieraassa kulttuurissa ei aina ole vastaavia käsitteitä, eikä kulttuurisidonnaisille käsitteille yleensä löydy käännösvastineita yleisanakirjoista. Kielipalvelun termineuvonta pyrkii auttamaan niin virkamiehiä kuin yksityishenkilöitäkin näissä ongelmissa", kertoo Hyttinen.

Kielipalvelun termineuvonnan yhteystiedot:

puh. (09) 160 22058 (klo 8–12)

faksi (09) 160 22163

s-posti kielipalvelu@vnk.vn.fi

5

"Kielipalvelu ei tee käännöstöitä, mutta neuvoo Suomeen ja varsinkin Suomen hallintoon liittyvissä termikysymyksissä. Yhdessä asiakkaan kanssa koetetaan valita tilanteeseen parhaiten sopiva vastine, tai jos vastinetta ei löydy, asiakasta kehoitetaan itse kääntämään tai käännättämään termi", Hyttinen sanoo.

"Hallinnon termejä käännettäessä on kuitenkin tunnettava sekä Suomen että kohdekielisten valtioiden hallintoa ja kulttuuria niin, että käännöksestä tulee havainnollinen. Lisäksi käännös olisi aina hyvä tarkistuttaa sekä sisällön että kohdekielen asiantuntijalla, sillä termien asiantuntematon kääntäminen saattaa johtaa väärinkäsityksiin, joiden korjaaminen voi olla vaikeaa. Sopivan käännöksen synnyttyä kielipalvelu tallentaa sen mielellään termipankkiinsa ja koettaa saada sen vakiinnutetuksi."

Hallinnon kielen erityispiirteet

"Hallinnon kieli on aikasidonnaista. Usein termistä täytyy tietää, miltä ajalta se on, jotta pystyisi selvittämään, mistä käsitteestä kulloinkin on kyse", sanoo Hyttinen. Mainio esimerkki tästä on perustuslain uudistuksen myötä sisällöltään kokonaan muuttunut *asetus*.

Myös nimistöön ja nimikkeisiin liittyvät kysymykset ovat hallinnon kielen erityisalue. Erisnimen ja yleisnimen raja on monesti ongelmallinen, ja virkanimikkeet aiheuttavat aina päänsivaa, sillä niiden suhteen intressit ovat hyvin monitahtoiset. "Virkanimikkeiden suhteen terminologi joutuu usein nostamaan kädet pystyyn", naurahtaa Hyttinen.

"Mielestäni hallinnon kielessä täytyy selkeästi sisäistää se, että kieli on sopimus. Hallinnon termeiltä ei aina voi vaatia järjestelmällisyyttä, koska käsitteisiin vaikuttavat monet asiat, kuten historia, hierarkia ja politiikka", sanoo Hyttinen.

Hyttisen mukaan kieli on hallinnon työkalu. Sanastotyö tarjoaa hallinnon ihmisille toimivamman työvälineen. "Tulovaisuudessa sanastotyön merkitys todennäköisesti kasvaa, sillä kun tietoa haetaan verkoista, joudutaan entistä tiukemmin sopimaan, mitä milläkin termillä tarkoitetaan, jotta tieto olisi ylipäättään löydettävissä", Hyttinen sanoo.

Muutakin kuin hallintoa

Esimiestehtävät vievät suurimman osan Hyttisen työajasta. Hän pyrkii kuitenkin osallistumaan myös käytännön sanastotyöhön olemalla projektien työryhmissä mukana ja ohjaamalla työtä.

Sanastohankkeiden lisäksi Hyttinen kertoo seuraavansa hallinnon muutoksia, jotta ajankohtaiset termit saataisiin mahdollisimman nopeasti kielipalvelun sisäiseen termipankkiin. "Kun lehdestä löytyy uusi hallinnon alaa koskeva ilmaus, kysytään sen vastineita pian myös termineuvonnasta", kertoo Hyttinen.

Kielet ja kulttuurit kiehtovat Hyttistä. "Erityisen kiinnostavaa on kielen ja kulttuurin nivoutuminen yhteen", hän sanoo. "Olen viime vuosina läheltä seurannut kotouttamiseen liittyviä asioita ja miettinyt tältä kannalta kielen ja kulttuurin liittoa. Olen vakuuttunut siitä, että kotouttamiseen pitää sisältää paljon maan kulttuuria. Ihmettelen, miten yleensä voi oppia jonkin kielen ilman, että on ollut tekemisissä kielen synnyttäneiden puhujien kanssa. Maahanmuuttajien kotouttamisessa olisi meidän jokaisen oltava aktiivinen, otettava kontakteja, ja mieluiten suomeksi. Ensiksi englanniksi yrittäminen palvelee usein vain omaa kielenharjoitustarvettamme", pohtii Hyttinen.

Vapaa-ajalla Hyttinen lukee paljon ja varsinkin kesäaikaan viettää myös aikaa siirtolapuutarhallaan. "Siirtolapuutarha on minulle ennen kaikkea lepopaikka", hän toteaa ja jatkaa nau-raen "ja on mukavaa, että kesämökille pääsee raitiovaunulla".

Kielipalvelun julkaisusarjassa julkaistuja sanastoja:

Maataloussanasto. Toim. Tuula Kinnunen. Maa- ja metsätalousministeriö, valtioneuvoston kanslia, INRA (Institut national de la recherche agronomique) & Ministère de l'Agriculture et de la Pêche ja Délégation générale à la langue française et aux langues de France: Helsinki 2002. ISBN 952-453-079-1, ISSN 1238-2531, ISSN 1235-7332. 243 s. • Kielet: fi-sv-fr.

Tuomioistuinsanasto. Toim. Kaisa Kuhmonen. Valtio-neuvoston kanslia, oikeusministeriö & Edita Oy: Hel-sinki 2001. ISBN 951-37-351-X, ISSN 1235-7332. 241 s. • Kielet: fi-sv-en-de-fr.

Budjettisanasto. Toim. Sejjaliisa Pylväs. Valtioneuvos-ton kanslia, valtiovarainministeriö & Taloustieto Oy: Vantaa 2001. ISBN 951-628-345-4, ISSN 1235-7332, ISSN 1455-7614. 265 s. • Kielet: fi-sv-en-de-fr.

Julkisten rakennusten nimiä ja niiden käännoiksi. Toim. Tellervo Hyttinen. Valtioneuvoston kanslia & Edita Oy: Helsinki 2000. ISBN 951-37-3159-6, ISSN 1235-7332. 102 s. • Kielet: fi-sv-en-de-fr-ru.

EMU-sanasto. Toim. Sejjaliisa Pylväs. Valtiovarain-ministeriö, valtioneuvoston kanslia & Taloustieto Oy: Helsinki 1999. ISBN 951-628-302-0, ISSN 1455-7614, ISSN 1235-7332. 264 s. • Kielet: fi-sv-en-de-fr.

Vakuutusalan sanakirjan uudistustyö

Marianne Tervonen

Vakuutusalan sanakirja (suomi—ruotsi—englanti) ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1986. Sanakirja vastasi alan sen-hetkisiä tarpeita, mutta kehitys on ollut erittäin nopeaa, uusia tuotteita ja palveluja on otettu käyttöön ja lakisääteisissä vakuutuslajeissa on tapahtunut suuria muutoksia. Vakuutus-ala ja pankkiala ovat lähentyneet toisiaan, ja toimialaliuku-man myötä on tullut runsaasti rahoitus- ja sijoitusalan termejä. Myös EU on tuonut mukanaan paljon uusia ilmaisuja. Kun lisäksi vanhan sanakirjan painos oli loppuunmyyty, päätettiin teosta vuonna 1996 ryhtyä uudistamaan ja laajentamaan.

Hankkeen toteuttaminen

Vakuutusalan ammattilaisilta edellytetään varsin laajaa tietä-mystä monelta eri osa-alueelta. Niinpä työ organisoitiin siten, että termien ja vastineiden keruu jaettiin aihepiiriin, useimmiten vakuutuslajin mukaan, vakuutusalan eri sektoreita edustavien asiantuntijaryhmien kesken. Materiaali toimitettiin työryhmälle, johon kuuluivat Suomen Vakuutusyhtiöiden Kes-kuksliiton kääntäjät *Eeva Holtari* (englanti), *Marianne Tervonen* (ruotsi) ja Vakuutusalan kustannus Oy:n kustannusjohtaja *Eija Mustamäki* (osan ajasta kustannuspäällikkö *Hannele Malmi-vaara*). Työryhmän tehtävänä oli eri aineistojen yhdistäminen ja täydentäminen sekä lopullinen toimitustyö.

Työn alkuvaiheessa päätettiin, että vanhan sanakirjan rakenteesta poiketen vain ensimmäinen osa (suomi—ruot-si—englanti), tehdään kolmikielisenä ja että ruotsin- ja eng-lanninkieliset hakusanat ja niitä vastaavat suomenkieliset termit löytyvät ruotsin- ja englanninkielisistä hakemistoista. Päätös nopeutti kirjan valmistumista huomattavasti. Vanhassa kirjassa oli käytännöllisesti katsoen kolme sanakirjaa yksissä kansissa ja siitä syystä työn kesto aikoinaan lähes kaksinker-taistui.

Toinen periaatteellinen päätös koski määritelmiä – niitä ei otettu kirjaan. Siihenkin oli käytännön syitä. Ensinnäkään vanhassa sanakirjassa ei ollut määritelmiä ja se oli siitä huolimatta palvellut hyvin alan käyttäjiä ja asiantuntijoita. Toiseksi oli kiire saada kirja valmiiksi, koska vanha kirja oli täysin vanhentunut ja lisäksi loppuunmyyty. Määritelmien lisääminen olisi vaatinut huomattavasti aikaa ja työtä, kun jo suomenkielistenkin hakusanojen määrä on yli 6 000. Lisäksi vakuutuslajilla on oma tutkinto- ja koulutusjärjestelmänsä, jota varten on olemassa suuri määrä laadukkaita oppikirjoja. Niiden kautta voi tarvittaessa perehtyä syvällisemmin vai-keaksi moitittuun vakuutustermistöön.

Erikieliset oppikirjat ovat myös olleet sanakirjatyöryhmän ahkerassa käytössä, samoin kuin vakuutus-sanastot ja -sana-kirjat ja tietenkin Internet. Lähteinä on lisäksi käytetty muun muassa vakuutusehtoja, eri maiden lainsäädäntöä, EU:n direk-tiivejä ja muita säädöksiä. Määritelmien puuttumisen korvaa jossain määrin runsas sulkeissa annettu lisäinformaatio, missä kerrotaan mihin vakuutuslajiin, lakiin tai alaan termi kuuluu

tai minkä maan järjestelmästä tai kielenkäytöstä on kysymys. Tekijät toivovatkin, että käyttäjät todella tutustuisivat käyttöohjeisiin, koska niiden avulla kirjaa pystyy paremmin hyödyntämään.

Sisällön rajaus

Sanakirjaan on pyritty sisällyttämään mahdollisimman paljon alan lainsäädännössä, kirjallisuudessa, vakuutusehdoissa ja suojeluohjeissa käytettyjä termejä. Tällä periaatteella asiantuntijaryhmät kokosivat sanakirjatyön perustaksi oman alueensa sanastoa, jota työryhmä sitten muokkasi ja laajensi. Erityisesti pyrittiin saamaan mukaan uusimpaan lainsäädäntöön, laskentatoimeen, sijoitustoimintaan ja tuotekehittelyyn liittyviä termejä.

Koska vakuuttaminen on pitkäaikaista toimintaa – jotkut sopimukset ovat voimassa kymmeniä vuosia – sanakirjaan oli toisaalta myös otettava mukaan termejä, joita ei tänä päivänä enää ole käytössä uusissa sopimuksissa.

Vakuutustoiminta kattaa ja sivuaa melkein kaikkia elämänavaluita – taloutta, tekniikkaa, lääketiedettä, matematiikkaa, juridiikkaa, sosiaaliturvaa, liikennettä jne. Jotta sanakirjasta olisi alan asiantuntijoille todellista apua, moniin näihin aihepiireihin jouduttiin paneutumaan syvällisestikin.

Sanakirjantekijöiden olikin melko mahdotonta rajata kirjan sisältöä "ainoastaan vakuutukseen", vaan termien valinnassa noudatettiin kohderyhmien tarpeiden mukaista linjaa. Niinpä kirjaan päätettiin ottaa "puhtaiden" vakuutustermien lisäksi sekä sellaiset termit, jotka esiintyvät usein vakuutus-teksteissä, että myös sellaiset vähän harvemmin esiintyvät, joihin alan kääntäjä silloin tällöin törmää ja joiden vastineet muutoin olisivat erittäin työläitä löytää.

Kirjassa esiintyy muun muassa sellaisia termejä kuin *binomijakauma* (vakuutusmatematiikkaa), *emolehmä* (eläinvakuutusta), *iskumelu* (tapaturmavakuutusta), *kermikate* (rakennustekniikkaa), *niskanretkahdusvamma* (lääketiedettä), *rakorauta* (vahingontorjuntaa), *rintalevy* (lukkotermi), *myötäävät pylväät* (tienrakennustekniikkaa), *tapahtumapuu* (riskien hallintaa), *turvavyön kiristin* (autotekniikkaa), *aluelaukaisujärjestelmä* (sprinkleritekniikkaa) ja *valtapituus* (metsävakuutusta).

Eri maat, eri järjestelmät

Kuten monessa muussa termityössä muodosti tässäkin työssä eri maiden olosuhteiden erilaisuus erään huomattavan kompastuskiven. Missään muussa maassa ei ole täsmälleen samanlaista sosiaalivakuutusjärjestelmää, eläkejärjestelmää tai tapaturmavakuutusjärjestelmää kuin Suomessa, eikä edes EU:n alueella ole kahta maata, joiden lainsäädäntöjärjestelmät olisivat identtiset. Esimerkiksi käsitteellä työtapaturmavakuutus on aivan erilainen sisältö eri maissa. Sanakirjantekijä joutuu tällaisissa tapauksissa tyytymään lähivastineeseen ja toivomaan, että kirjan käyttäjä on hyvin perillä asioista ja tietää minkälaisesta järjestelmästä milloinkin on kysymys.

Lähtökohtana Vakuutusalan sanakirjan suomenkielisten termien osalta oli Suomen vakuutustoiminta, sosiaalivakuutus ja lainsäädäntö. Ruotsinkieliset vastineet valittiin ensisi-

Kirjoittajasta:

Marianne Tervonen työskentelee Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitossa kääntäjänä.

jaisesti siten, että ne ovat käytössä sekä Suomessa että Ruotsissa. Jos termin käyttö kuitenkin rajoittuu vain Suomeen tai vain Ruotsiin, löytyy suluissa merkintä (*Finl.*) tai (*Sv.*). Esimerkiksi *ansiotasoindeksin* vastineeksi annetaan tämän mukaan *förtjänstnivåindex* (*Finl.*); *löneindex* (*Sv.*). Vastaavasti merkintä (*UK*) englanninkielisten termien kohdalla tarkoittaa, että termiä käytetään pääasiassa Britanniassa ja merkintä (*US*) että termi on käytössä Yhdysvalloissa.

Ruotsin- ja englanninkieliset hakemistot sisältävät pienen määrän ruotsin- ja englanninkielisiä termejä, joita ei löydy sanakirjan kolmikielisestä pääosasta. Nämä termit koskevat sellaisia Ruotsissa, Britanniassa tai Yhdysvalloissa esiintyviä käsitteitä, joita Suomessa ei ole. Esimerkkinä mainittakoon *erkänd arbetslöshetskassa*, josta Ruotsissa käytetään suomenkielistä vastinetta *hyväksytyt työttömyyskassa*. Huomautettakoon myös, että Ruotsissa äsken toteutetun eläkeuudistuksen yhteydessä luotiin Ruotsissa välittömästi muun muassa suomenkieliset vastineet uusille eläketermille. Näin ollen Ruotsissa on olemassa joukko "virallisia" suomenkielisiä eläketermiä.

Euroopan unioni on tuonut mukanaan vakuutusosalalle paljon uusia termejä, jotka osittain eroavat aikaisemmin käytetyistä. Joissakin tapauksissa on Suomen lainsäätäjät tietoisesti valinnut suomenkielisiä termejä, jotka poikkeavat direktiivien suomennoksissa käytetyistä, ja vastaavaa on tapahtunut Ruotsin lainsäädännössä. Sanakirjantekijät ovat halunneet kiinnittää käyttäjien huomiota EU-lainsäädännöstä peräisin oleviin termeihin, ja siksi on niiden kohdalla merkintä (*EU*).

Sanakirjatyo jatkuu

Sanakirjatyön aikana huomattiin varsin monasti, että alan termistö kehittyi jatkuvasti. Uusia termejä jouduttiin lisäämään mukaan ja entisiä tarkistamaan. Niinpä jo työn loppuvaiheessa päätettiin kehittää sanakirjasta myös sähköiset versiot, jolloin aineiston päivittäminen olisi jatkossa joustavaa. Lisäksi nykyisin lähes kaikki asiantuntijat käyttävät työssään tekstinkäsittelyohjelmia ja Internetiä, jolloin he pystyvät hyödyntämään sanakirjan sähköisiä versioita myös työasemalla työskennellessään.

Vakuutusalan sanakirjan CD-ROM-versio ilmestyi elokuussa 2002 ja WWW-sanakirja on parhaillaan koekäytössä. CD-ROM on tarkoitettu henkilökohtaiseen käyttöön, ja siksi siihen on liitetty mahdollisuus tallentaa hakusanojen yhteyteen käyttäjän omia kommentteja. WWW-versio taas soveltuu lähinnä yrityksen koko henkilökunnan käyttöön.

Sanakirjan eri versioiden perustana on yksi tietokanta, johon päivitykset on helppo viedä. Näin päivitettyjen versioiden julkaiseminen sekä kirjasta että sähköisestä versiosta on nopeaa.

Tekstiilitermejä Eurodicautom-termipankkiin

Sirpa Suhonen

8

Tekniikan Sanastokeskuksen (TSK) uusin Eurodicautom-termipankin täydennys hanke käynnistyi syyskuussa 2001 ja valmistui aikataulun mukaan tämän vuoden elokuussa. Tällä kertaa TSK:n tehtävänä oli täydentää suomenkielisiä termejä yhteensä noin 3000 termitietueeseen. Reilut puolet täydennystyöstä tehtiin TSK:ssa ja hieman alle puolet annettiin ulkopuolisen asiantuntijan, *Inkeri Pylvänäisen* tehtäväksi. Pylvänäinen on aikaisemmin työskennellyt Standardisoimisyhdistys TEVASTassa ja tehnyt ennenkin sanastotyötä. Pylvänäinen esittelee omia näkemyksiään Eurodicautom-työstä artikkelissa Termien käyttäjä termejä täydentämässä (ks. s. 9).

Täydennettävissä tekstiilitietueissa on muun muassa kankaiden, kuitujen, kutomakoneiden, neulojen ja erilaisten tekstiilien valmistus- ja viimeistelyprosessien nimityksiä usealla eurooppalaisella kielellä. Suomenkielisiä termejä on nyt lisätty ranskan, saksan, englannin, italian, espanjan, portugalin, hollannin, tanskan ja kreikan rinnalle.

Suomenkielisten termien lisäksi termipankkiin kertyi määritelmiä ja suomenkielistä aineistoa koskevia huomautuksia. Täydentämistavoitteeksi ei asetettu sataa prosenttia, koska kaikki käsitteet eivät ole tunnettuja Suomessa ja koska osa termeistä on nimityksiä vanhentuneille käsitteille, kuten Pylvänäisen artikkelissa mainitaan.

Tässä artikkelissa esimerkkietueisiin on poimittu kielten – termikentät (VE)
– määritelmäkentät (DF)
– huomautuskentät (NT).

Eri kielten tiedot alkavat kielikoodista (DA = tanska, DE = saksa, EN = englantia, ES = espanja, FI = suomi, FR = ranska, IT = italia).

Vaativa työ

Vaikkei TSK:n käsittelemä aineistomäärä tällä kertaa ollut kovin suuri verrattuna esimerkiksi edelliseen Eurodicautom-hankeeseen, jossa käsiteltiin noin 14 000 termitietuetta, oli tässäkin projektissa omat haasteensa. Nyt tarkastellut käsitteet liittyivät laajasti tekstiilialan eri osa-alueisiin. Mukana olivat monenlaiset tekstiilikuidut sekä langan, kankaiden ja neulosten valmistukseen liittyvät käsitteet. Myös kankaiden ja neulosten erityyppisiä sidoksia oli paljon, kuten myös erilaisten kankaiden, neulosten ja mattojen nimityksiä. Oman ryhmänsä muodostivat kankaiden ja neulosten viimeistelyprosessit sekä tekstiiliteollisuudessa käytetyt koneet ja niiden osat.

Osa tietueista sisälsi määritelmiä, mutta valitettavasti eivät kaikki. Suomen termien lisääminen on huomattavasti helpompaa ja luotettavampaa silloin, kun käsitteet on jotenkin määriteltä, kuin silloin, kun tietueet sisältävät vain termejä muilla kielillä. Määritelmien perusteella voi päätellä, vastaako tietty suomenkielinen käsite määritelmää ja voiko tietyn suomenkielisen termin antaa vastineeksi muunkielisille termeille.

Termi- vai käsitelähtöisyys?

Oman hankaluutensa muodostivat sellaiset tietueet, joissa oli määriteltä useampi kuin yksi käsite. Terminologian periaatteisiin kuuluu, että yhdessä tietueessa tulisi käsitellä vain yhtä käsitettä, mutta osa tekstiilitietueista oli termitähtöisiä. Niissä oli otettu lähtökohdaksi tietty termi yhdellä kielellä ja kerrottu, mitä kaikkea tämä yksi termi voi tarkoittaa. Ongelmaksi tällainen lähestymistapa muodostuu silloin, kun termi on polyseeminen eli sillä on monta eri merkitystä.

EN	
VE	Cheviot
DF	(1) A breed of sheep originating in the Cheviot Hills. (2) A medium wool of 56s quality or coarser. (3) A tweed made from Cheviot wool or wools of similar qualities.
FI	
VE	cheviotlammas [1]; seviottivilla [2]; seviotti [3]
DF	lammasrotu, joka on saanut nimensä Englannin Cheviot-kukkulajonon mukaan [1, VE1] / puolipitkä, karkea ja kiiltävä villa, jota saadaan cheviotlampaasta [2, VE2] / toimikasidoksinen villakangas, jota käytetään varsinkin miesten pukuihin [3, VE3]
NT	{NTE} tietueessa on kolme käsitettä; {USG} kankaasta käytetään Suomessa myös nimityksiä cheviot ja sheviotti, mutta niiden käyttämistä ei kuitenkaan suositella

Englanniksi näihin kolmeen käsitteeseen voi ilmeisesti viitata yhdellä termillä, mutta Suomessa tarvitaan kolme hieman erilaista termiä, joista kukin viittaa omaan käsitteeseensä.

Termitähtöisyys aiheutti myös ongelmia, kun eri kielissä oli määriteltä eri käsitteitä. Mikä on se käsite, jolle tulisi tällöin antaa suomenkielinen vastine?

DE	
VE	1) Raffia; 2) Raphia
DF	Raffiafaser Blattfaser von der Raphiapalme, hanfaehnlich, als Einschluss fuer Moebelstoffen, Decken usw.
EN	
VE	raffia
DF	type of tropical palm (Raphia); it has a short thick trunk with gigantic leaves in tufts at the crown of the trunk. The hardy leaves produce strong tapes of fibre which is used for plait-work and ropes
FI	
VE	raffiini [1]; raffiakuitu [2]; raffiapalmu [3]; LA: Raphia ruffa [4]
DF	kookoskuidun tapainen madagaskarilainen palmukuitu, jota saadaan raffiapalmusta (Raphia ruffa) [VE1, VE2]
NT	{NTE} raffiinista punotaan mm. koreja ja mattoja [1, VE1, VE2] / tietueessa on kaksi käsitettä: palmulaji ja tästä palmulajista saatava kuitu [2]

Saksan kielessä on määritelty kuitu ja englannin kielessä kasvi, josta tätä kuitua saadaan. Suomen kielen termikenttään on otettu mukaan sekä kuitu että kasvi ja määritelmä- ja huomautuskentissä on kerrottu, mikä ero näillä suomenkielillä termeillä on.

Joskus terminlähteisyyys aiheutti todella isoja ongelmia, kuten tässä esimerkissä:

VE	brin; fil de chaîne; bout; passe
DE	
VE	1) Faden; 2) Kettfaden; Kettgarn; 3) Passage; Zug; Durchgang; Durchlauf
IT	
VE	filo; estremità; filo di catena
EN	
VE	end
DF	(1) (Spinning) An individual strand. (2) (Weaving) An individual warp thread. (3) (Fabric) A length of finished fabric less than a customary unit (piece) length. (In certain districts a half-piece.) (4) (Finishing) (a) Each passage of a length of fabric through a machine, for example, in jig-dyeing. (b) A joint between pieces of cloth due, for example, to damage or short lengths in weaving or damage in bleaching, dyeing, and finishing.
DA	
VE	tråd; kædetråd; kædegarn; passagegennemgang; passagegennemløb
ES	
VE	cabo
NT	hilo de urdimbre
FI	
VE	lanka [1]; loimilanka [2]; työvaihe [3]
DF	kankaan pituussuuntainen lanka [VE2]
NT	{NTE} tietueessa on monta eri käsitettä

Tietueen lähtökohtana on englannin hyvin monimerkityksinen *end*-termini. Vaikka tähän tietueeseen on otettu mukaan vain *end*-termin tekstiilialalla esiintyvät merkitykset, on niitä silti useita. Jotta tätä tietuetta voisi ymmärtää, tulisi oikeastaan osata kaikkia siinä olevia kieliä. Sekä *lanka*, *loimilanka* että *työvaihe* ovat kyllä englannin *end*-termin vastineita, mutta ne eivät vasta kaikkia englannin määritelmäkentässä annettuja käsitteitä. Lisäksi esimerkiksi *loimilanka* ei suinkaan ole saksan *Passage*-termin tai ranskan *bout*-termin vastine. Ainoa espanjan vastine *cabo* on myös monimerkityksinen, mutta huomautuksen mukaan se tarkoittaa juuri loimilankaa. Terminologian periaatteiden mukaan tällainen tietue tulisi jakaa useammaksi tietueeksi, joissa kussakin olisi vain yksi käsite, ja tälle käsitteelle vastineet eri kielillä. Tällöin ei pääsisi syntymään vääriä käsityksiä esimerkiksi siitä, että loimilangan vastine saksaksi olisi *Passage*, vaan jokaisessa tietueessa olisi vain ja ainoastaan ne vastineet, jotka vastaavat tietueessa määriteltyä yhtä käsitettä.

Eurodicautom on Euroopan komission monikielinen termipankki, josta löytyy termejä kymmeniltä eri aihealueilta. Eurodicautom löytyy [www-osoitteesta: http://europa.eu.int/eurodicautom/](http://europa.eu.int/eurodicautom/).

Termien käyttäjä termejä täydentämässä

Inkeri Pylvänäinen

Taisin lähteä niin sanotusti "soitellen sotaan", kun TSK:sta käännettiin puoleeni ja kysyttiin tietäisinkö ketään, joka voisi ryhtyä täydentämään suomenkielisiä termejä Eurodicautom-termipankkiin. Kun mieleeni ei heti tullut sopivia henkilöitä, arvelin, että kyllä minä! Aiempaa kokemusta minulla toki oli TSK:nkin julkaisemien sanaluetteloiden tekemisestä, mutta näissä hankkeissa lähtökohta oli hiukan erilainen. Sanaluettelot laadittiin lähtökohtana suomalainen käsite, jolle tarvittiin vastineet muilla kielillä. EDIC-projektissa sen sijaan on löydettävä suomenkielinen vastine muilla kielillä oleville termeille.

Nyt työn valmistuttua ihailen suuresti ammattiterminologeja, jotka löytävät oikeat suomenkieliset vastineet termeille ja käsitteille, joiden täytyy olla heille täysin vieraita. Sillä ei kai terminologi voi olla kaikkien mahdollisten alojen asiantuntija?

Minun osuuteeni kuului lähes 1500 tekstiilialan tietuetta, joissa oli termejä monella kielellä. Joskus termitietueissa oli määritelmät joillakin kielillä, joskus ei. Kaikkia termistön kieliä en valitettavasti osaa, mutta saksa ja englanti sujuvat ja tanskaakin arvailen sujuvasti ruotsin perusteella. Näillä eväillä ryhdyin työhön.

Aineisto jakaantui mielestäni selvästi ainakin viiteen erityyppiseen osaan:

1. termit, joita olen käyttänyt lähes päivittäin koko 40 vuotta kestäneen työelämäni ajan
2. konetermit ja koneenosien nimitykset
3. kankaiden sidokset ja kangasnimet
4. yleissanat, ei varsinaiset tekstiilitermit
5. "antiikkiset" termit

Kaikissa edellä mainituissa ryhmissä oli kahdenlaisia hankalia termejä. Toisaalta niissä oli minulle tuntemattomia termejä tai sama tai lähes sama sana kaikilla kielillä. Myöskään määritelmiä ei aina ollut ja lähteeksi oli useimmalla kielellä merkitty minulle täysin outo "Suppa, Textile Glossary". Toisaalta taas mukana oli termejä, jotka vaikuttivat ristiriitaisilta tai joiden määritelmät olivat eri kielillä keskenään ristiriitaiset. Mitä siis oli tehtävä, kun ilmeisesti englanninkieliset vastineet oli lisätty muita kieliä myöhemmin ja useimpien lähteenä oli erittäin tunnettu ja arvovaltainen alan tutkimuslaitos? Oliko uskottava englanninkielistä ilmausta vai muita kieliä, jotka olivat keskenään suunnilleen yhdenmukaisia?

"Suppa"-termit jäivät usein ilman vastausta ja varustettiin merkinnällä "ei löydy", sillä onneksi ohjeiden mukaan oli luovallista jättää suomen kielen kenttä tyhjäksi ja merkitä tietueeseen suomenkielisen termin paikalle *!el*, jos vastinetta ei löytynyt – kunhan näitä löytymättömiä ei tullut liikaa. Ristiriitapaukset ratkaisin parhaan ymmärryksen mukaan ja tietojeni perusteella lisämaininnalla "termivalinta perustuu x-kieliseen termiin/määritelmään". Seuraavassa esimerkissä lienevät myös ranskankielinen ja englanninkielinen määritelmä ristiriitaiset, vaikka sitä en ranskankielen taidottomana uskaltanut tietueeseen merkitä.

FR	
VE	1) ouatine; 2) ouate de rembourrage
DF	nappe fine de fibres textiles (laine, coton, fibranne), cousue entre 2 tissus légers et souvent comme doublure de certains vêtements
DE	
VE	Polsterwatte
IT	
VE	ovatta per imbottiture
EN	
VE	1) wadded; wadded cloth; 2) wadding
DF	an extra set of filling threads, which lie dormant without interlacing, between the face and double-cloth construction. The yarn is heavy and bulky to add weight and bulk to the fabric
DA	
VE	pladevat; polstringsvat
ES	
VE	guata de relleno
FI	
VE	vanu [1]
NT	{NTE} termivalinta perustuu ensisijaisesti englanninkieliseen wadding-termiin

Työelämässä käyttämäni termit olivat helppoja. Tiesin termin suomenkielisen vastineen heti, mutta joskus muodostui ongelmaksi löytää tälle minulle itsestään selvälle termille lähde, johon voisin viitata. Lähteen piti olla mahdollisimman tuore, joten uusimmat alan oppikirjat olivat ahkerassa käytössä. Näissä oppikirjoissa on usein määritelmiäkin, jotka lisäsivät tietueeseen, kuten minua oli neuvottu. Minulle oli myös kerrottu, että lähteeksi saa merkitä itsensäkin. Työn alkuvaiheessa tämä mahdollisuus oli minusta vastenmielinen, mutta työn edetessä rohkeuteni kasvoi ja käytin sitä, ellei laajasta lähdeosvalikoimastani nopeasti löytynyt arvovaltaisempaa viitettä. Pari esimerkkiä mielestäni helpoista termeistä:

FR	
VE	solidité de la couleur
DE	
VE	Farbechtheit
IT	
VE	solidità del colore
EN	
VE	colour fastness
DA	
VE	farveægthed
ES	
VE	solidez del color
FI	
VE	värinkesto [1]
DF	tuotteen värinen kyky kestää erilaisia aineita, joille ne voivat joutua altistetuiksi valmistuksen ja käytön aikana

FR	
VE	texturisation
DF	opération faite sur les technofibres à brin continu pour obtenir des fils très frisés et très élastiques
DE	
VE	Texturierung
DF	Texturierung von endlosen Fäden, um stark gekräuselte und elastische Garne zu erzielen
IT	
VE	testurizzazione
DF	operazione eseguita sulle tecnofibre a bava continua, per ottenere fili molto arricciati e particolarmente elastici
EN	
VE	texturizing
DF	treatment that continuous filament technofibres undergo to be converted into curly, elastic yarn
DA	
VE	texturering
ES	
VE	operación de texturado
DF	operacion efectuada sobre las fibras quimicas a filamento continuo, para obtener hilos muy rizados y elasticos
FI	
VE	teksturointi [1]
DF	filamenttilankojen fysikaalinen ja/tai kemiallinen muuttaminen siten, että langan tilavuus suurenee ja/tai langan elastinen venymä lisääntyy
FR	
VE	métier Cotton pour bas diminués
DE	
VE	Flachstrumpfwirkmaschine
IT	
VE	telaio Cotton per calze
EN	
VE	fully fashioned knitting machine
DA	
VE	fuld fashioneret strikkemaskine
ES	
VE	telar Cotton para calcetería
FI	
VE	cotton-kone [1]

Tekstiilikonetermejä olin ennakkolta pelännyt eniten, sillä konetekniikan kanssa olin ollut tekemisissä oikeastaan vain muinaisena opiskeluaikanani. Mutta lähdeostosten avulla selvisin siitäkin kohtuudella. Ehkä vanhat tekstiilisanastot olivat sopivasti yhtä vanhoja kuin EDIC-termit. Onneksi joukossa oli myös hyvinkin tuttuja ja yleisiä tekstiilikoneita tai niiden osia kuten esimerkiksi seuraavat:

Kirjoittajasta:

Diplomi-insinööri *Inkeri Pylvänäinen* työskenteli ennen eläkkeelle jäämistä Standardisoimisyhdistys TEVASTAssa, jossa hän laati tekstiilialan standardeja.

FR	
VE	métier à ratière
DE	
VE	Schaftwebstuhl
IT	
VE	telaio a ratiera
EN	
VE	dobby loom
DA	
VE	skaftvæv
ES	
VE	telar con ratera; telar con maquinita
FI	
VE	varsikutomakone [1]

Kankaiden sidosten nimitykset kuuluivat enimmäkseen helpoihin termeihin, mutta oli joukossa hankaliakin tapauksia. Esimerkiksi erilaisten toimikkaiden jaottelu tuntui menevän kovin tarkaksi. Kangasnimitysten kanssa sen sijaan joutuin monesti painiskelemaan pitkään ja aika monelle ilmaukselle ei löytynyt suomenkielistä vastinetta. Jotkin saivat myös merkinnän käsite ei ole tarpeellinen Suomen olosuhteissa, sillä joukossa oli todella paljon paikallisia tai kansanomaisia kangasnimityksiä, joita ei Suomessa ole koskaan käytetty eikä vastaavia kankaita ole valmistettu. Eikä meillä tietääkseni eri nimiä erivärisille tai eripaksuisille villaflanelleille!

Onneksi käytössäni oli erittäin laaja englanninkielinen tekstiilialan tietosanakirja, josta löytyi monelle oudolle termille selitys tai määritelmä, ja tämän perusteella saattoi päätellä, onko kyseinen termi meillä tarpeen vai ei. Oli kangasnimissä tietysti helppojaikin tapauksia, joille oppikirjoista löytyi myös hyvät määritelmät. Esimerkkeinä ensin helppo termi ja toisena Suomessa tarpeeton termi.

FR	
VE	zéphir
DF	tissu en laine fine
DE	
VE	Zephyr; Zephyr
DF	hochwertiges Baumwollgewebe, feinfädig, weich, oft merzerisiert, ein-oder mehrfarbig gestreift
IT	
DF	tessuto di lana fine
EN	
VE	1) zephyr cloth; 2) zephyr
DF	a fine cloth of plain weave used for dresses, blouses and shirtings and made in various qualities. A typical zephyr has coloured stripes on a white ground and a cord effect made by the introduction of coarse threads at intervals
DA	
VE	zephyr
DF	bomuldsvare af høj kvalitet-fintrådet, blød og ofte merceriseret; varen er en-eller flerfarvet sribet

ES	
VE	zefir; céfiro
DF	tejido de lana fina
FI	
VE	sefiiri [1]
DF	ohut, hieno usein merseroitu paita- tai puse-rokangas, joka on puuvillaa tai sekoitetta
FR	
VE	si-Zambi
DF	tissu en coton,de couleurs vives avec de grands carreaux, porté par les indigènes d'Afrique du Sud
DE	
VE	Si-Zambi
DF	Baumwollstoff der südafrikanischen Eingeborenen mit leuchtenden Farben und großen Schachbrettmustern
IT	
VE	si-zambi
DF	tessuto di cotone a colori vivaci e grandi scacchi, per gli indigeni del Sud-Africa
EN	
VE	si-zambi
DF	brightly coloured, checked cloth worn by South African indigenes
DA	
VE	si-Zambi
DF	bomuldsstof med lysende farver og store skakbrædtmønstre, der anvendes af de syd-afrikanske indbyggere
ES	
VE	si-zambi
DF	tejido de algodón en colores vistosos a grandes escaques, usado por los indigenos del Africa del Sud
FI	
VE	!el
NT	{NTE} käsite ei ole tarpeellinen Suomen olosuhteissa

"Antiikkiosasto" ihmetytti minua suuresti. Millä perusteella Eurodicautom-termipankkiin on otettu mukaan tekniikoita, joita ei tietääkseni ole käytetty ainakaan 50 vuoteen? Tällaisia tapauksia olivat muun muassa muulikone ja selfaktori. Selfaktorin olen kyllä nähnyt opiskeluaikanani, mutta se oli vanhentunutta tekniikkaa jo silloin. Entä miten tärkeätä on saada erikieliset vastineet kankaalle, jota on käytetty 1700-luvulla kirkollisiin asuihin?

Työtä aloittaessani minulle sanottiin, että kokenut terminologi täydentää useita tietueita tunnissa. En koskaan katsonut aikaa kellosta, mutta joskus taisi yksi tietue vaatia tunnin tai pari ja vielä käynnin kirjastossa uusia lähdeoteoksia etsimässä. Toisinaan taas termejä löytyi parin minuutin välein. Aika ainakin kului kuin siivillä koneen ääressä istuessa eikä vapaa-ajan ongelmia ollut. Tehtävä oliikin kaiken kaikkiaan erittäin mielenkiintoinen ja haastava.

Terminologia-alan palkinnot

Tiina Terävä

12

Filosofian tohtori *Nina Pilkkeelle* myönnettiin tänä vuonna arvostettu TFR-palkinto (International Award for Outstanding Achievement in Theoretical/Fundamental Research in the Field of Terminology). Pilke sai palkinnon väitöskirjastaan *Dynamiska fackbegrepp. Att strukturera vetande om handlingar och händelser inom teknik, medicin och juridik*¹. TFR-palkinto myönnetään joka toinen vuosi terminologian alan tutkijalle, jonka katsotaan kehittäneen merkittävästi alan teoreettista tietoa. Pilke sai palkinnoksi kunniakirjan ja 2000 euron rahapalkinnon.

Ansoitunut työ

Pilkkeen väitöskirja käsittelee sitä, kuinka eri erikoisalojen sanastoissa käytetään dynaamisia käsitteitä. Tutkimuksen tavoitteena oli selkeyttää tapahtuman ja toiminnan käsitteitä sekä kehittää analyysi- ja kuvausmenetelmiä erikoisalojen dynaamisille käsitteille. Tutkimustaan varten Pilke kävi erikoisalojen sanakirjoista läpi 1500 ruotsinkielistä määritelmää tekniikan, lääketieteen ja lain alalta. Hänen tutkimuksensa osoitti, että toisaalta näillä kolmella erikoisalalla ilmeni paljon samankaltaisia piirteitä dynaamisten käsitteiden kuvaamisessa, mutta toisaalta jokaiselta alalta löytyi myös omia, alalle tyypillisiä tapoja kuvata esimerkiksi toiminnan suorittajia.

Nina Pilke toimii Vaasan yliopistossa yliassistenttina pohjoismaisten kielten laitoksella. Pilkkeen mukaan kesäkuussa saatu kansainvälinen tunnustus kannustaa häntä työssään, etenkin kun tutkijoille tämänkaltaisia palkintoja ei juurikaan ole tarjolla. Terminologian alalla näin tunnetun palkinnon saaminen onkin erittäin suuri arvostuksen osoitus, sillä kansainvälisiä palkintoja jaetaan vain noin kerran vuodessa.

TFR- ja ARD-palkinnot

TFR-palkinto on toinen International Terminology Awards -palkinnoista. International Terminology Awards eli ITA -palkintojen jako on jaksotettu kahteen osaan niin, että nyt myönnetty TFR-palkinto vuorottelee joka toinen vuosi jaettavan ARD-palkinnon (the International Award for Applied Terminology Research and Development) kanssa.

TFR-palkinto myönnetään henkilölle, joka on osoittanut pätevyytensä teoreettisen tai perustutkimuksen saralla tai joka on jollain muilla tavoin merkittävästi edistänyt terminologian tutkimus- ja kehitystoimintaa. ARD-palkinto puolestaan myönnetään henkilölle, joka on soveltavan tutkimuksen tai käytännön kehitystyön kautta vienyt eteenpäin terminologisten järjestelmien kehitystä käytännössä. Molempien palkintojen saajille myönnetään kunniakirja sekä rahasumma,

Kirjoittajasta:

Tiina Terävä opiskelee Vaasan yliopistossa viestintää. Hän oli tänä kesänä TSK:ssa korkeakouluharjoittelijana.

joka vaihtelee hiukan vuosittain sponsorien määrästä riippuen. Voittajien lisäksi myös toiseksi ja kolmanneksi tulleet ehdokkaat palkitaan kunniainoinnoilla.

Molemmissa kategorioissa edellytetään, että ehdokkaaksi asetettava työ on akateemisen laitoksen alaisuudessa kirjoitettu tieteellinen tutkielma, jonka kirjoittamisen tarkoituksena on ollut saavuttaa akateeminen oppiarvo. Palkintojen jaon tarkoituksena on myös tukea nimenomaan nuoria tutkijoita, ja osallistujien edellytetäänkin olevan TFR-luokassa alle 40-vuotiaita ja ARD-luokassa alle 35-vuotiaita. Arvostelussaan raati kiinnittää huomiota erityisesti työn innovatiivisuuteen sekä sen hyödynnettävyyteen tulevaisuuden tutkimuksen kannalta.

Töiden arvioinnista ja palkintojen myöntämisestä päättää The International Terminology Awards -palkintolautakunta. Palkintolautakunta koostuu seitsemästä jäsenestä, jotka tulevat eri puolilta maailmaa. Aikaisemmin palkintoja hallinnoi International Information Centre for Terminology (Infoterm), mutta vuodesta 2001 lähtien ITA-palkintojen jakamisesta on vastannut the European Association for Terminology (EAFI).

Edellisen kerran TFR-palkinnon saivat vuonna 2000 professori *Vladimir M. Leichik* ja tohtori *Luba Biesiekirska* Bialystokin yliopistosta Venäjältä ja ARD-palkinnon vuonna 2001 *Dea Kopp Jensen* Kööpenhaminan kaupparakokoulusta.

Eugen Wüster -palkinto

Kahden edellä mainitun palkinnon lisäksi jaetaan joka kolmas vuosi myös Eugen Wüster -palkinto. Eugen Wüster -palkinnon myöntävät Eugen Wüster -arkisto yhdessä International Esperanto -museon ja Infotermien kanssa. Palkinto myönnetään terminologian alalla arvostetulle asiantuntijalle, jonka toiminnalla on ollut huomattava vaikutus terminologian tutkimukseen, koulutukseen tai käytännön menetelmien kehittämiseen sekä kansainvälisen yhteistyön parantamiseen.

Eugen Wüster toimi aktiivisesti useammilla aloilla, ja siitä johtuen myös palkinto jaetaan terminologian lisäksi dokumentointia, soveltavaa kielitiedettä tai kielenhuoltoa edistäneille henkilöille. Eugen Wüster -palkinnon voittajille annetaan kunniakirjat sekä Eugen Wüster -mitalit. Suomalainen *Christer Laurén* sai vuonna 1998 Eugen Wüster -palkinnon ansioituneesta työstään terminologian alalla.

¹ Nina Pilke käsitteli tutkimustaan Terminossa 2/2001.

NAVI-sanastosta Paikannussanastoksi

Sirpa Suhonen

Uusin TSK:n laatima sanasto ilmestyi kesäkuussa nimellä *Paikannussanasto* (TSK 30). Paikannussanaston laatiminen oli yksi osa henkilökohtaisen navigoinnin NAVI-ohjelmaa, joka on liikenne- ja viestintäministeriön keväällä 2000 käynnistämä tutkimus-, kehitys- ja teknologiaohjelma. NAVI-ohjelman tavoitteena on tutkia kuluttajien tarpeita sekä kehittää ja kokeilla matkaviestinverkon paikannuspalveluja, paikannettavia laitteita sekä erilaisia opastuspalveluja ja muita sovelluksia.

Keväällä 2001 NAVI-ohjelman koordinaattori *Antti Rainio* otti yhteyttä TSK:hon sanaston laatimiseksi. NAVI-ohjelmaan kuuluu monenlaisia tukiprojekteja, ja niissä oli huomattu, että viestintä olisi helpompaa työryhmien sisällä ja eri työryhmien välillä, jos käytettävistä termeistä olisi sovittu yhteisesti. Päättiin siis aloittaa sanastoprojekti, johon osallistui TSK:n lisäksi paikannusalan asiantuntijoita muun muassa TKK:lta, VTT:lta, Nokiasta, Sonerasta, Suomen 2G:stä ja HIITistä (Helsinki Institute for Information Technology). Sanaston työnimeksi tuli NAVI-sanasto.

Suomenkielisten termien tarve

Sanastoprojektin tavoitteena oli laatia ajanmukainen henkilökohtaiseen navigointiin ja paikannukseen liittyvä sanasto. Sanaston tavoitteena on selvittää käsitteiden sisällöt ja antaa tarvittavat suositukset suomenkielisestä ammattitermistöstä. Alalla käytetään paljon englanninkielisiä termejä eikä kaikille ole ollut tarjollakaan suomenkielisiä vastineita. Sanastossa on muutamia suomenkielisiä termiehdotuksia, esimerkiksi *LMU:ta* (*location measurement unit*) vastaavaksi suomenkieliseksi termiksi on ehdotettu *sijainnin mittausyksikköä* ja *RFID:tä* (*radio frequency identification*) *etätunnistinpaikannusta*.

Sanaston kohderyhmäksi on ajateltu alan ammattikielen käyttäjät eli paikannuksen ammattilaisten lisäksi muun muassa tiedottajat, toimittajat ja kääntäjät. Varsinkin kolme viimeksi mainittua ammattiryhmää tarvitsee suomenkielisiä termejä voidakseen kertoa paikannukseen liittyvistä asioista ymmärrettävästi suurelle yleisölle.

Sanaston aihepiiri

Paikannussanasto käsittelee lähinnä paikannukseen ja henkilökohtaisen navigointiin liittyviä peruskäsitteitä. Paikannuksen eri aloista on käsitelty muun muassa paikannusjärjestelmiä ja -menetelmiä, paikantamiseen liittyviä palveluja, erilaisia paikannuslaitteita ja paikannuksen osapuolia. Sanasto keskittyy paljolti matkaviestimien avulla tapahtuvaan paikannukseen ja siinä käytettäviin menetelmiin. Tämän vuoksi sanastossa onkin jonkin verran samoja käsitteitä kuin *Matkaviestinsanastossa* (TSK 29). Käsitteet on määritelty suomeksi ja suomenkielisten termien vastineet on annettu ruotsiksi ja englanniksi.

Paikannussanasto on julkaistu PDF-muodossa NAVI-ohjelman www-sivuilla osoitteessa <http://www.vtt.fi/virtual/navi/3.htm>.

Paikannussanaston laajuus on noin sata käsitettä. Lisäksi sanastossa kerrotaan lyhyesti, mitä noin kymmenen paikannukseen liittyvää lyhennettä tarkoittaa. Sanastossa on myös kymmenen käsittekaaviota havainnollistamassa käsitteiden välisiä suhteita.

Yleiskieli ja erikoiskieli

Koska Paikannussanasto on erikoisalan sanasto, siinä on haluttu tuoda ilmi myös sellaisia termien välisiä eroja, joita ei yleiskielessä välttämättä nähdä tarpeellisiksi.

Yksi tällainen termipari on *sijaintitieto* ja *paikkatieto*. Yleiskielessähän voisi ajatella, että ne tarkoittavat samaa, mutta paikannuksessa kyse ei ole samasta asiasta, vaan käsitteiden välillä vallitsee koostumussuhde. Paikkatieto koostuu sijaintitiedosta ja kohteen ominaisuuksia kuvaavista tiedoista. Samoin sanastossa on haluttu tuoda esille ero *paikannuslaitteen* ja *paikannettavan laitteen* välillä. Paikannuslaite pystyy itse paikantamaan sijaintinsa, kun taas paikannettava laite ei siihen välttämättä kykene, vaan paikannusjärjestelmä pystyy määrittämään tällaisen laitteen sijainnin. Ohessa kyseiset tiedot sanastosta:

sijaintitieto (1); paikannustieto

sv positionsinformation; positionsdata *pl*; lokaliseringsinformation; lokaliseringsdata *pl*
en location data; location information; position data; position information

vertausjärjestelmässä ilmaistu kohteen sijainti

Sijaintitieto voidaan ilmoittaa esimerkiksi koordinaatein, kertoa osoitteen avulla tai viittaamalla kohteeseen, jonka koordinaatit tunnetaan. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi paikannimet ja erilaisten alueiden nimet. Sijaintitieto voi kertoa esimerkiksi tietyn rakennuksen sijainnin koordinaattien tai osoitteen avulla. Vrt. *paikkatieto*.

paikkatieto

ei: sijaintitieto (2)

sv geografisk information; geografiska data *pl*; geoinformation; geodata *pl*
en geographic information; geographic data; geo-information; geocoded data

paikannettua kohdetta kuvaavan *sijaintitiedon* (1) ja kohteen ominaisuuksia kuvaavien tietojen muodostama kokonaisuus

Kohteen ominaisuuksia ovat muun muassa tunnisteen, mittaushavainnot, luokitukset ja kuvailut. Paikkatieto voi kertoa esimerkiksi tietyn rakennuksen sijainnin lisäksi sen, että rakennus on punainen ja kolmikerroksinen.

Henkilökohtaisen navigoinnin yhteydessä paikkatiedot kuvaavat erityisesti palvelupisteitä. Palvelupisteiden ominaisuuksia kuvaavia tietoja ovat esimerkiksi tarjottavan palvelun kuvaus, aukioloaika ja yhteystiedot. Paikkatietoja ovat myös eri kulkumuotojen reittien kuvaukset.

Yleiskielessä paikkatieto-sanaa käytetään joskus, kun tarkoitetaan *sijaintitietoa* (1).

paikannuslaite; paikannin; < navigointilaite

sv positioneringsutrustning; positionerare; < navigator
 en positioning device; locator; < navigation device;
 < navigation instrument

laite, joka pystyy laskemaan oman sijaintinsa paikannusjärjestelmän avulla

Paikannuslaite voi toimia esimerkiksi GPS:n avulla. Sijainnin lisäksi navigointilaite kertoo ainakin suunnan ja etäisyyden valittuun pisteeseen.

paikannettava laite

sv lokaliserbar utrustning
 en locatable device

laite, jonka sijainnin paikannusjärjestelmä pystyy määrittämään ja jonka ei edellytetä pystyvän itse laskemaan omaa sijaintiaan

Esimerkiksi matkaviestin on paikannettava laite, jonka sijainnin matkaviestinjärjestelmä pystyy selvittämään silloin, kun matkaviestimen virta on kytketty päälle.

Mitä sitten on henkilökohtainen navigointi? Sen määrittely oli yksi sanastoprojektin tehtävistä, onhan NAVI-ohjelma henkilökohtaisen navigoinnin ohjelma. Määrittely osoittautui melko hankalaksi, koska määritelmän tuli kattaa sekä kartta ja kompassi kädessä metsässä juokseminen että autolla ajaminen ajoneuvonavigointilaitteen ohjeita seuraten. Lopulta työryhmä päätyi tällaiseen ratkaisuun, jossa määritelmästä tehtiin aika väljä, mutta käsitettä pyrittiin konkretisoimaan esimerkkien avulla:

henkilökohtainen navigointi

sv personlig navigering
 en personal navigation

yhden henkilön omiin päätöksiin perustuva navigointi, joka on sovellettavissa moniin eri kulku- ja liikkumismuotoihin

Henkilökohtaisen navigoinnin avuksi kehitetään erilaisia *paikannuslaitteita* ja *paikannettavia laitteita*, joilla reittipalveluja ja muita vastaavia palveluja voidaan hyödyntää. Henkilökohtaisessa navigoinnissa käyttäjä esimerkiksi ajaa ensin autoa ja käyttää paikannuslaitetta tai paikannettavaa laitetta löytääkseen juna-asemalle. Sen jälkeen hän ottaa laitteen mukaansa, katsoo siitä aikataulu- ja liikennetiedot ja etsii tietojen perusteella oikean junan. Junasta poistuttuaan hän voi käyttää laitetta löytääkseen haluamaansa kohteeseen jalan esimerkiksi tiekartan avulla.

Monenlaisia palveluita

Paikannusta pystytään hyödyntämään monella tavalla erilaisia palveluja tarjottaessa. Paikannussanastossa on tehty ero *paikannuspalvelun* ja *paikannukseen perustuvan palvelun* välillä, vaikka yleiskielessä lyhyden vuoksi usein puhutaan vain paikannuspalvelusta. Paikannuspalvelu on se peruspalvelu, johon muut palvelut usein pohjautuvat. Se tuottaa sijaintitiedon eli se kertoo vain sen, missä paikannettava päätelaite

sijaitsee. Paikannukseen perustuva palvelu sen sijaan hyödyntää sijaintitietoa ja tarjoaa sen avulla lisäarvopalvelua, esimerkiksi matkaviestimen käyttäjä voi saada tiedon lähimmän huoltoaseman sijainnista. *Navigointipalvelun* avulla hänelle voidaan myös kertoa, miten hän pääsee tälle huoltoasemalle.

Monet sanaston kuvaamista palveluista ovat olleet olemassa kauan, mutta nyt niitä voidaan tarjota uusien laitteiden ja tekniikoiden avulla. Aikaisemmin esimerkiksi *lähiopastusta* ovat tarjonneet messualuiden "olet tässä" -kyttilt, mutta nykyisin käytössä on jo tekniikoita, joissa saman tiedon voi saada omaan matkaviestimeensa kulkiessaan messualueella.

paikannuspalvelu (1)

sv positioneringstjänst; lokaliseringstjänst
 en location service; LCS; mobile location service; MLS;
 positioning service

sijaintitiedon (1) tuottava palvelu

Teleyritys voi tarjota paikannuspalvelua matkaviestinverkossa lisäpalveluna, jolla päätelaiteiden sijainti voidaan määrittää verkkopaikannuksen avulla.

paikannukseen perustuva palvelu; paikkaperusteinen palvelu

mieluummin kuin: paikannuspalvelu (2)

sv positionsbaserad tjänst
 en location-based service; LBS; mobile location-based service; location-dependent service; LDS

käyttäjän antamaa tai *paikannuslaitteen* tai *paikannettavan laitteen* avulla saatua *sijaintitietoa (1)* hyödyntävä lisäarvopalvelu

Paikannukseen perustuva palvelu koostuu paikannuksesta, sijaintitiedon välityksestä ja palveluun liittyvistä tiedoista. Paikannukseen perustuvasta palvelusta voi saada tiedon esimerkiksi siitä, missä matkaviestimen käyttäjä hakuhetkellä on, sekä lisäksi tietoa erilaista palveluista, kuten lähimmästä ravintolasta, hotellista, huoltamosta tai elokuvateatterista ja niiden sijainnista.

Yleiskielessä paikannukseen perustuvasta palvelusta käytetään myös nimitystä paikannuspalvelu.

***paikkamukautuva palvelu**

sv positionsanpassad tjänst
 en location-aware service

paikannukseen perustuva palvelu, joka voi muuttaa muotoaan tai sisältöään käyttäjän sijainnin perusteella

Paikkamukautuvan palvelun avulla käyttäjälle voidaan tarjota esimerkiksi palveluvalikko, jonka sisältö määräytyy sen mukaan, mitkä palvelut ovat paikallisesti saatavilla.

navigointipalvelu; reitinopastus

sv navigeringstjänst; ruttanvisning; vägbeskrivning (1)
 en navigation service; route guidance

paikannukseen perustuva palvelu, joka neuvoa, miten käyttäjä pääsee valitsemaansa kohteeseen haluamallaan tavalla

Navigointipalvelu voi esimerkiksi antaa autoilijalle ajo-ohjeita tai jalankulkijalle ohjeita julkisten liikennevälineiden käytöstä.

opastus

sv information; vägbeskrivning (2); guidning; anvisning
en guidance
kohteeseen liittyvien tietojen kertominen tai suunnan tai reitin neuvominen kohteeseen.

lähiopastus

sv lokalinformation; lokalanvisning
en local guidance

rajattua maantieteellistä aluetta koskeva *opastus*

Lähiopastusta ovat esimerkiksi suuressa rakennuksessa, messualueella tai tapahtumassa annettavat kulku-ohjeet sekä tiedot paikallisista palveluista.

Lähiopastusta voi saada sekä siinä paikassa, jota opastus koskee, että myös muualla. Lähiopastustietoja voi hankkia esimerkiksi matkustuskohteesta ennen matkaa.
Vrt. *paikallinen tietopalvelu*.

sisätilaopastus

sv inomhusinformation
en indoor guidance

opastus sisätiloissa

sijaintihakupalvelu

sv positionssökningstjänst
en location-based search; location search

kohteiden valintaa ja löytämistä tukeva palvelu, jossa *sijaintitietoa* (1) käytetään hakuhehtona

Perinteiset toimialahakemistot voivat tukea myös sijaintihakuja. Matkaviestinnässä sijaintihakupalvelusta voi kysyä esimerkiksi lähimpien kampaamoiden sijaintitietoja (1).

karttapalvelu

sv karttjänst
en map service

karttatietoja välittävä palvelu

Karttapalvelu voi olla esimerkiksi paikannuksen perusteella käyttäjälle toimitettava digitaalinen kartta tai palvelu, jonka avulla käyttäjä voi ladata karttoja päätelaitteeseensa.

reittipalvelu

sv ruttjänst; färdvägstjänst; vägbeskrivningstjänst
en route service

reittitietoja tarjoava palvelu

Reittipalvelu voi antaa tietoja esimerkiksi joukko-liikennevälineiden reiteistä, laivaväylistä tai tietoja reittien varrella olevista palveluista.

paikallinen tietopalvelu; lähi-informaatiopalvelu

sv lokal informationstjänst
en local information service; proximity service

tietopalvelu, jota voi saada vain tietyssä paikassa

Paikallista tietopalvelua on esimerkiksi vain tietyssä museossa annettava *opastus* tai juna-aseamalla annettava ilmoitus siitä, että jokin juna on myöhässä.
Vrt. *lähiopastus*.

Paikallinen tietopalvelu voidaan toteuttaa esimerkiksi tietyllä alueella lähetettävän solulähettyksen, Bluetoothin tai langattoman lähiverkon avulla.

***tarjontapalvelu; push-palvelu**

sv push-tjänst
en push service

tietoliikennepalvelu, jonka avulla päätelaitteen käyttäjälle lähetetään tietoja ilman yksittäiseen lähetykseen liittyvää lähetyspyyntöä

Matkaviestinnässä tarjontapalvelun avulla esimerkiksi lintuharrastajat voivat lähettää ja saada lyhytsanomiam siitä, missä on havaittu jokin harvinainen lintu.

Tarjontapalvelu voidaan toteuttaa esimerkiksi lyhytsanomien solulähetyspalvelun avulla.

***paikannettu tarjontapalvelu; paikannettu push-palvelu**

sv positionsbaserad push-tjänst
en location-based push service

päätelaitteen sijainnin perusteella annettava *tarjontapalvelu*

Paikannetun tarjontapalvelun avulla esimerkiksi öljy-yhtiön kanta-asiakkaalle voidaan lähettää läheisen huoltoaseman polttoainetarjous.

***pyyntöpalvelu; pull-palvelu**

sv pull-tjänst
en pull service

tietoliikennepalvelu, jonka avulla päätelaitteen käyttäjälle lähetetään tietoja kertaluonteisesti ja ainoastaan hänen pyynnöstään

Matkaviestinnässä pyyntöpalvelun avulla voidaan kysyä esimerkiksi säättietoja tai joukkoliikenteen aikataulutietoja.

***paikannettu pyyntöpalvelu; paikannettu pull-palvelu**

sv positionsbaserad pull-tjänst
en location-based pull service

päätelaitteen sijainnin perusteella annettava *pyyntöpalvelu*

Paikannetun pyyntöpalvelun avulla käyttäjä voi esimerkiksi hakea matkaviestimellään lähimpien kukkakauppojen tiedot verkkopaikannusta hyödyntämällä.

pl monikko
* termiehdotus
< termi tai vieraskielinen vastine viittaa määriteltyä käsitettä laajempaan käsitteeseen samanlaisessa käsittejärjestelmässä

Termienhallintaohjelmat, Internet-termipankit ja niiden käyttäminen apuvälineinä

Mikko Lemmetti

16

Kääntäjien, sanastotyöntekijöiden ja esimerkiksi kielten opiskelijoiden tärkeimpiä apuvälineitä ovat sanastot ja termipankit. Sähköisessä muodossa olevat termistöt ovat suhteellisen nopeita ja helppoja käyttää, ja Internet tuo kattavan valikoiman erilaisia termitietokantoja lähes kaikkien ulottuville. Lisäksi on olemassa ohjelmistoja, joissa on mukana tai joihin voidaan koota eritasoisia ja -aiheisia termistöjä. Internet-termipankeista käytetyimpiä lienevät Euroopan komission monikielinen Eurodicautom ja Suomessa TSK:n ylläpitämä TEPA-termipankki. Kääntäjien yleisimpiä työkaluja termityössä ja käännösprojekteissa ovat Trados-yhtiön MultiTerm ja kotimainen Kielikoneen Termlt-ohjelma ja siihen liitettävät erilaiset sanastot. MultiTermissä ei ole valmiina ennalta koottuja termistöjä, vaan esimerkiksi käännöstoimistot tekevät omia MultiTerm-tietokantojaan.

Tein vuonna 2001 Jyväskylän yliopistolle termipankkien ja terminhallintaohjelmien käytettävyydestä tutkimuksen. Tutkimus oli tarkoitettu erästä Suomessa toimivaa yritystä varten, joka on keskittynyt XML-kieltä hyödyntävään dokumentointiin ja julkaisuautoimintaan. Tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia dokumenttirakennetta ja minkälaisia merkintätapoja eri termitietokantojen ja erilaisten tietämuskantojen käyttäjät käyttävät. Tutkimus suoritettiin kyselytutkimuksena, johon saattoi vastata Internetissä.

Kyselytutkimus ei varsinaisesti paljastanut tilaajayritystä suuresti hyödyttävää tietoa, mutta se antoi jonkinlaisen kuvan Suomessa käytettävistä termienhallintaohjelmista, erilaisista termipankeista sekä niiden hyvistä ominaisuuksista ja puutteista.

Yhteneväisyys on avainsana

Eräs tärkeimpiä termitietokantojen ominaisuuksia on termistön yhteneväisyys ja oikeellisuus. Sanastotyön tekijät ja suurten käännösprojektien työryhmät törmäävät jatkuvasti ongelmiin, jotka liittyvät käytettävien termien valintaan ja kirjoitustapaan, ja monikielisessä ympäristössä päänvaivaa tuottaa se, että kohdekielellä voi olla lukuisia erilaisia käännöksiä ja vastineita lähdekielen yhdelle termille. Yhdellä alalla saman näköinen sana voi tarkoittaa toista kuin jollakin toisella alalla, joten termistön kokoamisessa on tärkeää erottaa selvästi, mille alalle mikäkin termi kuuluu ja selittää se asianmukaisesti.

Kirjoittajasta:

Mikko Lemmetti opiskeli Jyväskylän yliopistossa englantilaista filologiaa. Hänen pro gradu -työnsä *Usability of Terminology Management Programs and Databases – a Survey Study* valmistui vuonna 2001. Tällä hetkellä Lemmetti työskentelee kokopäivätoimisena kääntäjänä.

Termistön yhteneväisyys kohdekielellä ei ole itsestään selvää, sillä esimerkiksi ATK-alalla suurilla ohjelmisto- ja laitevalmistajilla on monesti erilaiset vastineet yhdelle lähdekielen termille. Esimerkiksi englanninkielisestä ilmauksesta *hard drive* käytetään nimityksiä *kiintolevy*, *kovalevy*, *umpilevy* – ja aikoinaan käytössä oli vieläpä nimitys *Winchester-levy*. Kun vaihtelua on paljon tai tarve muutoin vaatii, termitietokantoihin lisätäänkin usein varmuuden vuoksi kenttiä, joista näkyy, minkä asiakkaan tai tuotteen yhteydessä käytetään mitäkin termiä.

Terminhallinnan standardit

Kyselytutkimuksen yhdessä osassa käsiteltiin termistöjen rakenteen ja terminhallintaohjelmien standardeja, jotka määräävät pitkälle sen, mitä kenttiä termistöjen termitietueissa tulee olla mukana. Standardinmukaisilla terminhallintaohjelmilla pyritään helpottamaan termienhallintaa ja termistöjen siirtoa erilaisten ohjelmien ja järjestelmien välillä.

Esimerkiksi SGML- tai XML-kielet, jotka vastaavat pitkälle www-sivuista monelle tuttua HTML-kieltä, ovat eräänlaisia standardeja. Kirjainlyhenne SGML tulee sanoista *Standard Generalized Markup Language* ja XML sanoista *Extensible Markup Language*. Etenkin SGML-kieli perustuu ISO-järjestön standardeihin, ja ISO on julkistanut myös varsinaiset ISO-standardit, joita tulisi käyttää luotaessa termitietueita. Pohjoismaissa käytössä on oma tietueiden tallennusmuoto eli NTRF (*Nordic Terminological Record Format*), joka on sovelletuna käytössä esimerkiksi Kielikoneen Termlt-ohjelmassa.

Yksittäinen käyttäjä ei kuitenkaan aina ajattele standardeja tai sitä, miten tietueet rakennetaan. Monelle riittää se, että tietokantaan voi lisätä lähde- ja kohdekielen termit, jonkinlaisen termin selityksen ja mahdollisesti asiayhteyden sekä lähdeviittauksen. Termitietue on yksinkertaisimmillaan juuri tällainen. Esimerkki 1 kuvaa NTRF-määrittysten mukaista termitietuetta, jossa kenttiä on jo enemmän. Esimerkki on kuvitteellinen.

enTE	stocking cap
fiTE	pipo
POS	noun
enDEF	A type of a hat usually made of wool or cotton. People wear it especially on a cold weather. In Finland, many youngsters wear it all the time.
CX	A Knitted Maroon Stocking Cap with Gold Embroidery Available in Adult & Children Sizes
SOURF	http://www.odea.org/merchandise/stocking_cap.html
CREA	2002-08-02 MAI
APPR	2002-08-03 TTT

Esimerkki 1. NTRF-määrittysten mukainen termitietue.

TEPA		Eurodicautom	
Lähde:	Metsä- ja puutalouden kaupan sanaluettelo	(1) TERM Reference	Metallsieb European Brewery Convention Thesaurus, 2nd ed., 1982, IRL ress, Oxford, Washington
fi	viira	Note {NTE}	Filtermedium
de	Sieb n (-e)	(2) TERM Reference Note {NTE}	Drahtsieb Süsswarenfachwörterbuch, B. Behr's Verlag, 1984 Filtermedium

Esimerkki 2. Kaksi erilaista termitietuetta. Hakusana *viira* on eräänlainen suodatin, sihti.

Parhaimmillaan standardoidut tietokannat ja etenkin yleisesti käytetyt tiedostomuodot mahdollistavat sujuvan tietojenvaihdon erilaisten järjestelmien välillä ja ehkäisevät yhteensopivuusongelmia. Tiedostomuodot ja standardit eivät tietystiikään tarkoita samaa asiaa, vaan standardit ovat ikään kuin termitietokantojen sisäistä rakennetta varten. Tiedostomuotojen yhteneväisyys helpottaa eri sovellusten käyttöä ja tietojen siirtoa. Tämän vuoksi erilaisissa termienhallintaohjelmissa tulisikin olla valikoima yleisimmin käytettyjä tiedostomuotoja, joita voidaan hyödyntää esimerkiksi tunnetuimmassa taulukkolaskenta- ja tietokantasovelluksissa.

Hyvää ja ei niin hyvää terminhallintaa

Hyvä termistö rakentuu siis monesta tekijästä, ja termityön tärkeys kasvaa päivä päivältä. Eri alojen termistöjen tulisi olla asianmukaisia yleisellä tasolla ja yhtenäisiä omalla alallaan, ja termipankkien tulisi tarjota ajantasaista ja paikkansapitävää tietoa, koska kaikki eivät ole välttämättä asiantuntijoita juuri sillä alalla, jonka termejä he joutuvat käsittelemään.

Hyvät tietolähteet ovat tärkeitä esimerkiksi opettajille, jotka välittävät tietoa oppilailleen. Teknisen ja muiden erityisalojen sanastojen tulisi palvella yhtä lailla valmistajien, sanastotyöntekijöiden, kääntäjien kuin tavallisten käyttäjien tarpeita. Varsinkin kuluttajien tulisi voida olla varmoja siitä, että esimerkiksi vaarallisten laitteiden käyttöohjeet on käännetty oikein ja riittävän selkokielisesti. Termityöntekijän ja kääntäjän olisi siis pystyttävä tarkastelemaan aihetta käyttäjän kannalta ja pyrittävä tuottamaan tekstiä, joka on ymmärrettävää ja paikkansapitävää.

Termipankin tulisi olla laaja tai sisältää riittävä määrä alan termejä ja ilmaista myös niiden käyttöyhteys; termien tulisi olla kerätty todellisista ja paikkansapitävistä lähteistä ja asiayhteyksistä, ja ne tulisi kautta linjan määritellä tarkasti ja yhtenevästi. Termin taustalla on aina jokin käsite, millä viitataan tässä käytännössä termin selitykseen, eli siihen, mihin termi viittaa ja mitä se tarkoittaa. Termi on siis määriteltävä, ja määritelmän tulisi kuvata termin tarkoitusta ja käyttöä mahdollisimman hyvin. Liian tarkka määrittely voi toisaalta vaikeuttaa sisällön ymmärtämistä, jos termi itse "hukkuu" käytettyyn määritelmään. Vertailun vuoksi ohessa on esitelty kaksi erilaista termitietuetta (ks. esimerkki 2). Toinen on TSK:n TEPA-termipankista ja toinen Eurodicautomista.

Esimerkeissä on panostettu vain termin esittämiseen lähde- ja kohdekielellä (Eurodicautomissa hakusanelle löytyi vastine yhdeksällä kielellä). Kummassakaan ei selitetty termiä, vaan tyydyttiin antamaan tietolähde, josta termin käyttöyhteys ja tarkoitus voidaan mahdollisesti selvittää. Vastaavasti WSOY:n Suuri tietosanakirja kertoo viirasta seuraavaa:

viira, hienosta pronssi- tai muovilangasta kudottu päättömän hihnan muotoinen paperikoneen pienisilmäinen seulakangas, jonka läpi ensimmäinen vedenpoisto paperimassasta tapahtuu (WSOY – Suuri tietosanakirja 2001, s. 910).

Jos esimerkiksi tällainen määritelmä olisi sisällytetty termitietueeseen, käyttäjä olisi paljon helpommin voinut ymmärtää, mitä termi tarkoittaa, ja vasta halutessaan hän olisi voinut tarkistaa termin viittauksen lähteestä.

Käyttäjän tarpeita on ajateltava

Kyselytutkimuksen perusteella voidaan lisäksi todeta, että termitietokantojen tietoluokkien määrää ei saisi rajoittaa, vaan tietokannan käyttäjän tulisi voida käyttää tarpeen vaatiessa niin montaa tietoluokkaa (esim. NTRF-määritysten enDEF, fiDEF ja niin edelleen) kuin on tarpeen. Käytäntö määrittää, kuinka monta tietoluokkaa lopulta tarvitaan. Joskus vastaavasti voi riittää, että termitietue sisältää lähde- ja kohdekielen termin, termin selityksen ja lähdeviittauksen. Tietueen rakenne määrytyy aina tarpeen mukaan.

Internetissä olevat termitietokannat palvelevat laajempaa käyttäjäkuntaa kuin yksittäiset ohjelmistot. Siksi on tärkeää, että Internet-tietokannat ovat selkeitä käyttää ja sisältävät riittävän hyvät ohjeet ensikertalaistakin käyttäjää varten.

Monesti on kuitenkin niin, että termipankin Internet-käyttöliittymä on hankala, hidas ja visuaalisesti vaikeasti hahmotettavissa, vaikka itse tietokanta olisikin laaja. Ulkoasun ja käytettävyyden lisäksi itse termistöt vaativat laadunvalvontaa ja kehittämistä. Tätä varten onkin olemassa erilaisia sanastotyöryhmiä terminologeineen, kieliasun tarkistajineen ja niin edelleen. Myös hyväksi havaittuja standardeja kannattaisi käyttää laajemminkin ja pyrkiä helpottamaan tiedonvaihtoa erilaisten termienhallintajärjestelmien ja ohjelmien välillä.

Virkateksteillä tehdään monenlaisia tekoja: Valmistellaan asioita, päätetään ja pannaan toimeksi. Tiedotetaan, luodaan mielikuvia, rakennetaan imagoja – vaikutetaan. Virkatekstein tuotetaan aina myös tietoa ja käsityksiä siitä, mikä on tietoa. Samalla virkateksteillä rakennetaan julkisen hallinnon ja kansalaisten välisiä suhteita.

Tieto ja tiedottaminen on yksi *Virkapukuinen kieli* -kirjan teemoista (Tietolipas 182, SKS). Muita toimittamani artikkelellikokoelman näkökulmia virkakieleen ovat virastojen ja kansalaisten vuorovaikutus, tekstien väliset suhteet ja kielitietoisuus. Kirjassa yleistajuistetaan tutkimustuloksia, analysoidaan lasten käsityksiä virkakielestä ja kuvataan kielenhuoltajien työtä virkakielen parantamiseksi.

Virkapukuisen kielen artikkeleissa pyritään paitsi selvittämään virkakielen ja -käytänteiden ominaisuuksia myös näyttämään, miten mitä tahansa tekstiä voi lukea kriittisesti: käytäntöjä kyseenalaistaen, itsestäänselvyyksiä avaten, vaihtoehtoisia näkökulmia pohtien. Kirjan perusajatus on, että kaikki kielellinen toiminta on valitsemista. Kielenkäyttäjät valitsee tekstinsä aiheet, näkökulmat, rakenteet, sanat jne.

Joissakin ympäristöissä – ns. kulttuureissa, esimerkiksi virkatyössä – valitsemista kuitenkin ohjaavat ja rajoittavat vakiintuneet toimintatavat. Monesti valintoja tehdäänkin valinnanvaraa tiedostamatta. Virkapukuisessa kielessä kannustetaan kielenkäyttäjää huomaamaan mahdollisuutensa: aina on vara valita, ainakin pitäisi olla. Esimerkiksi tietoa ei sellaisenaan ole olemassa, vaan tietoa ja käsitystä oikeasta tai yhteisesti tunnetusta tiedosta tuotetaan kielellisin valinnoin.

Viraston hallitsema tieto

Yhdessä *Virkapukuisen kielen* luvuista tarkastellaankin, millaisia käsitystä tiedosta ja tiedottamisesta virkateksteissä muodostetaan. *Salli Kankaanpää* tutkii viraston lehdistötiedotteiden muuttumista; *Johanna Komppa* analysoi, kenelle viraston vuosikertomukset on suunnattu; *Marianne Laaksonen* erittelee viranhakuilmoituksen tehtäviä. Minä pohdin artikkelissani, millainen teksti on kunnan viestintästrategia.

Artikkelini aineistona on yhden pienehkön kunnan eli Petäjäveden viestintästrategiateksti, jota tosin vertaan myös Tampereen ja Turun strategioihin. Tämän kaltaiset viestimisohjeet ovat merkittäviä toisten tekstien pohjatekstejä. Lisäksi niissä luodaan käsityksiä siitä, millainen pitää olla kansalaisen ja viranomaisen välinen suhde.

Tiedolle tekstissä tuotetaan analyysini perusteella seuraavanlaisia merkityksiä: Tieto on jossakin valmiina. Tieto on

olio. On asiatietoja ja muita tietoja, ja mielipiteitä voidaan muodostaa asiatietojen pohjalta. Tiedolla on välitön yhteys totuuteen.

Strategiakielessä on tehty luonnolliseksi puhuminen tiedonvälityksestä. Tätä kiteytymää käytetään toistuvasti sellaisenaan, osiin purkamatta tai prosesseja avaamatta ("joku välittää jotakin tietoa jostakin asiasta jollekin"). Kiteytynyt muoto vahvistaa ajatusta siitä, että tieto on jossakin olemassa olevaa ainesta, jota voidaan siirtää paikasta toiseen, siis välittää. Samankaltaista käsitystä tiedosta oliona tuottavat useat muutkin tekstin valinnoista: tietoa muun muassa annetaan, saadaan ja jaetaan.

Tieto ei strategiatekstin mukaan ole suhteellista eikä epävarmaa; tieto on absoluuttista ja totta. Tietoa ei nähdä kielellisin valinnoin muodostettavina dynaamisina merkityksinä, vaan tieto on ikään kuin jossain valmiina olemassa, odotamassa välittämistä. Tieto ei myöskään ole ihmisten välistä neuvottelua, ei valtataistelua eikä merkityksistä sopimista.

Viestintästrategiassa tuotetaan paitsi käsitystä tiedosta myös käsitystä siitä, mikä on kunta, mikä kuntalainen. Tekstin perusteella kunta on lähtökohta, jonka näkökulmasta todellisuutta tarkastellaan. Kunta kuvataan kokonaisuutena, joka toimii usein ihmisen tavoin: kunta tiedottaa, laatii katsauksia, edellyttää, avustaa, varmistaa, palvelee, pyrkii auttamaan, markkinoi itseään.

Kuntalaiseen puolestaan viitataan useimmiten tiedottamisen ja kunnan hallussa olevien tietojen vastaanottajana. Lisäksi kunta esitetään toimijana, joka huolehtii kuntalaisten aktiivisuudesta. Kunnasta luodaan kuvaa kuntalaisten yläpuolisena oliona. Kunnan ei niinkään nähdä koostuvan itsenäisesti toimivista, esimerkiksi tietoa hankkivista ja muodostavista kuntalaisista.

Avoimuutta ja markkinointia?

Viestintästrategiatekstin pintatasolla korostetaan sitä, että kunnan tiedottamisen pitää olla aktiivista, avointa, tasapuolista, kattavaa, nopeaa ja totuudenmukaista. Mutta millaisia merkityksiä muodostetaan silloin, kun tekstissä toisaalta pu-hutaan avoimuudesta mutta toisaalta vahvistetaan muunlaisia merkityksiä, esimerkiksi hierarkkisia valtasuhteita ja yksipuolisia käsityksiä esimerkiksi tiedosta?

Tämä on viestintästrategiatekstien – ja ehkä yleisemmin virkatiedottamisen – yksi perimmäisistä ongelmista. Puhe tiedottamisen avoimuudesta, kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksista ja toiminnan demokraattisuudesta ei vakuuta, jos ja kun virkatekstien muut valinnat todistavat toisenlaisista asenteista ja vallankäytöstä.

Avoimuuspuheen yhdistettynä puheeseen visioista, imagoista, strategioista ja profiileista voikin nähdä yhtenä ilmentymänä virastoihin ulotetusta markkinointiretoriikasta ja toimintojen tuotteistamisideologiasta. Virkatyössäkin toimintaa arvioidaan entistä useammin tuotosten perusteella ja sillä

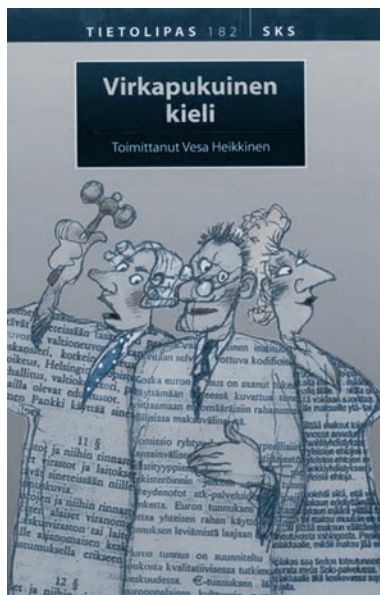
Kirjoittajasta:

Filosofian tohtori Vesa Heikkinen toimii erikoistutkijana Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa. Hän on toiminut tänä keväänä ilmestyneen kirjan *Virkapukuinen kieli*.

perusteella, miten kunta, virasto tms. näkyy teksteinä julkisuudessa. Yhä useammissa julkisissa virkateksteissä pyritään ottamaan huomioon myös se, mistä viestintästrategioissa puhutaan: kuntaa on markkinoitava ja myytävä tuotteena.

Vielä 80-luvun lopulla erilaisia viestintäoppaissa korostettiin markkinoinnin asemesta tiedottamista kuntalaisille. Vuoden 1995 *Kuntien tiedottaminen* -julkaisussa on jo luku markkinoinnista. Siinä todetaan, että sekä markkinoinnin että kunnallisen viestinnän tavoitteena on "kunnan etu". Jatkossa markkinointiviestinnän arvellaan korostuvan tiedottajien työssä. Salli Kankaanpää näyttääkin artikkelissaan, miten viraston lehdistötiedotteita on viety markkinoivampaan suuntaan.

Virkapukuisessa kielessä osoitetaan, että virkapukuja ja virkakieliä on monenlaisia ja että virkatekstejä ja -kulttuuria on mahdollista muuttaa. Kirjassa pureudutaan myös paljon keskustelua herättäneeseen Kelan tapaan viestiä asiakkailleen. Artikkeleissa osoitetaan, että mikään ei ole mahdotonta – ei edes Kela-tekstien parantaminen.

Virkapukuinen kieli. Tietolipas 182. Toim. Vesa Heikkinen. SKS, Helsinki 2002. ISBN 951-746-318-9.

Julkaisu maksaa 26,50 € ja sen voi tilata Suomalaisen Kirjallisuuden Seurasta (SKS). Lisätietoa julkaisusta löytyy SKS:n www-sivuilta <http://www.finlit.fi/kustos/> sekä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen www-sivuilta <http://www.kotus.fi/>.

Tekniikan Sanastokeskus vetää sanastohanketta, jossa on tarkoitus koota pankki- ja rahoitusalan termistöä ja julkaista sitä maksuttomassa termipankissa Internetissä. Termipankki on tarkoitettu kaikille pankki- ja rahoitusalan sanastoa tarvitseville.

Sanastohankkeen lähtökieleinä on ruotsi. Termipankkiin on tarkoitus kerätä aluksi termejä ruotsiksi ja suomeksi, ja myöhemmin aiotaan lisätä ainakin englantia, norjaa ja tanskaa. Termien lisäksi osalle käsitteistä on annettu myös mää-ritelmä, ja joissakin termitietueissa on huomautuksena annettu tietoa käsitteestä tai termeistä ja niiden käytöstä.

Sanastohankkeelle on perustettu johtoryhmä, jossa on jäseniä hanketta rahoittavista pankeista – Aktiasta, Handelsbankenista, Nordeasta ja Pohjoismaiden Investointipankista (NIB) – sekä Suomen Pankista, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta ja TSK:sta.

Sanastotyön osaamisesta hankkeessa vastaa terminologi ja erikoisalojen asiantuntemuksesta kyseisen alan ammattilainen. Johtoryhmä osallistuu muun muassa käsiteltävien aihealueiden valintaan ja kommentoi vaikeita käsitteitä ja termejä. Ennen julkaisemista terminologien kokoamat sanastoaineistot lähetetään lisäksi lausuntokierrokselle sekä johtoryhmälle että erilliselle lausuntoryhmälle.

Toistaiseksi termipankissa on julkaistu noin 300 termituetta, jotka liittyvät vuosikertomuksiin, luottokelpoisuuteen ja riskienhallintaan sekä Euroopan keskuspankin rahapolitiikkaan. Termipankkia voi käyttää maksutta [www-osoitteessa http://www.tsk.fi/bank/index_fi.html](http://www.tsk.fi/bank/index_fi.html).

Alle on koottu esimerkkejä termipankissa tähän mennessä julkaistuista tietueista.

Vuosikertomukseen liittyviä käsitteitä

sv bokslut
fi tilinpäätös

sv koncernbokslut
fi konsernitilinpäätös

sv resultaträkning
fi tuloslaskelma

sv administrationskostnad
anm. Administrationskostnader *pl* är en post i resultaträkningen (i Finland). Underrubriker:
(a) Personalkostnader
(b) Övriga administrationskostnader
Motsvarighet i Sverige: allmänna administrationskostnader

fi hallintokulu
huom. Hallintokulut *pl* ovat tuloslaskelman erä.
Alaotsikoita:
(a) Henkilöstökulut
(b) Muut hallintokulut

sv rörelsevinst
anm. Post i resultaträkningen.
 Se även rörelseresultat.
fi liikevoitto
huom. Tuloslaskelman erä. Katso myös liiketulos.

sv rörelseförlust
anm. Post i resultaträkningen (i Finland).
 Se även rörelseresultat.

fi liiketappio
huom. Tuloslaskelman erä. Katso myös liiketulos.

sv rörelseresultat; operativt resultat
anm. Rörelseresultatet utgörs antingen av rörelsevinst eller av rörelseförlust. Rörelsevinsten eller -förlusten fås direkt från resultaträkningen.

fi liikevoitto tai -tappio; liiketulos;
 toiminnallinen tulos

sv rörelseresultat i procent av omsättningen
fi liikevoitto tai -tappio ja sen osuus prosentteina liikevaihdosta

sv soliditet
icke: självförsörjningsgrad
def. summan av eget kapital, minoritetsandel och reserver i relation till balansslutningen vid räkenskapsperiodens utgång
anm. I andra företagstyper än kreditinstitut kan soliditet motsvaras av vakavariisuus på finska.
 Jfr. kapitaltäckning.

fi omavaraisuusaste

sv kapitaltäckning; kapitaltäckningsgrad
def. kapitalbasen i förhållande till riskvägda förbindelser
anm. I andra företagstyper än kreditinstitut kan vakavariisuus motsvaras av soliditet. Se även kapitalbas.
fi vakavariisuus; vakavariisuusaste; vakavariisuus-suhdeluku; vakavariisuusuhde

Luottokelpoisuuteen liittyviä käsitteitä

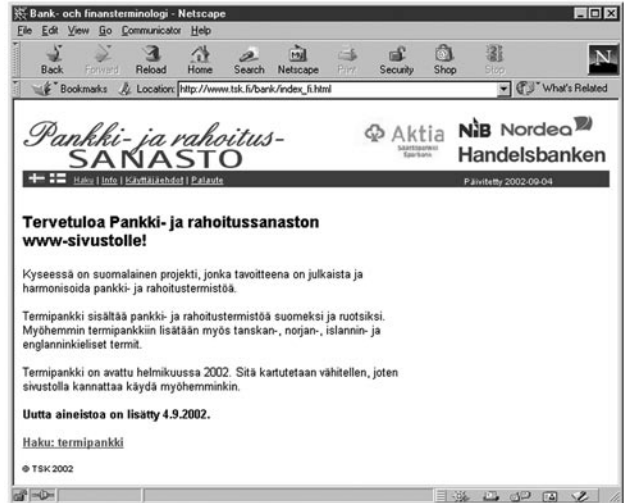
sv kreditvärdighet; kreditbetyg; även: rating
fi luottokelpoisuus

sv limit
fi limiitti

sv kreditvärderingsklass; kreditvärdighetsklass;
 ratingklass
fi luottokelpoisuusluokka

sv kapitalkrav
fi pääomavaatimus

sv ekonomiskt kapital; riskjusterat kapital
fi taloudellinen pääoma; riskisopeutettu pääoma

Pankki- ja rahoitus-sanasto löytyy www-osoitteesta
http://www.tsk.fi/bank/index_fi.html

Riskienhallintaan liittyviä käsitteitä

sv kvalitativ risk
fi laadullinen riski

sv kvantitativ risk; mätbar risk
fi määrällinen riski; mitattava riski

sv legal risk; juridisk risk
anm. Legal risk är en risk för skada som förorsakas av ogiltiga kontrakt eller avsaknad av dokumentering.
fi oikeudellinen riski; juridinen riski;
 lainsäädännöllinen riski

sv anseenderisk
fi maineriski

sv aktiekursrisk; aktierisk
fi osakekurssiriski; osakeriski

sv valutakursrisk; även: valutarisk
fi valuuttakurssiriski; valuuttariski

Termiharava-palstalla käsitellään ajankohtaisia tai ongelmallisiksi osoittautuneita termejä. Lukijat voivat lähettää lehden toimitukselle ehdotuksia sopivista aiheista.

– MOBILE-SANAN VASTINE

Tietotekniikan termitalkoot (<http://www.tsk.fi/termitalkoot/>) on käsitellyt tietoliikenteen alalla esiin tullutta mobile-sanan vastineongelmaa:

matkaviestin-; ~langaton; mobiili-

Kun on kyse tietoliikenteestä, englannin sanalla *mobile* viitataan yleensä järjestelmiin tai järjestelmien osiin, jotka hyödyntävät langatonta tiedonsiirtoa. Monissa tapauksissa vastaavan suomenkielisen termin osaksi sopii *matkaviestin-* (esim. matkaviestinoperaattori, matkaviestinpalvelu ja matkaviestinverkko).

Jos ei ole tarpeen tarkentaa millaisesta langattomasta tiedonsiirrosta on kyse, voidaan käyttää myös sanaa *langaton*. Sanaa *mobiili* voidaan käyttää, jos halutaan ilmaista, että jokin on helposti siirrettävä tai liikuteltava, kuten langatonta tiedonsiirtoa hyödyntävä päätelaite (mobiilipäätelaite) tai liikkuva (esim. mobiilikäyttäjä). Mobiili-sanaa ei kuitenkaan pitäisi käyttää silloin, kun viitataan ensisijaisesti langattomuuteen eikä liikkuvuuteen, esimerkiksi matkapuhelinverkko ei ole mobiili.

– DVB

VTT suoritti kesän aikana tutkimuksen digitaalisen television käyttöönotosta ja tutkimuksen mukaan suurin osa kuluttajista suhtautuu vielä melko negatiivisesti digitaalisen television tai muiden digitaalisten lähetysten katsomiseen tarvittavien lisälaitteiden hankkimiseen. Tekniikan omaksumista vaikeuttavat osaltaan käyttäjille oudot käsitteet ja termien käytön epä johdonmukaisuus. Termien käyttö vaihtelee suuresti tekstistä toiseen, ja samankin tekstin sisällä saatetaan käyttää yhtä termiä tai lyhennettä useamman käsitteen yhteydessä.

Maallikoille suunnatuissa digitaalista televisiotekniikkaa käsittelevissä kirjoituksissa joudutaan käyttämään melko runsaasti alakohtaisia termejä, ja koska alaan liittyvät tekniset ratkaisut ovat suhteellisen uusia, ei termeille juurikaan löydy

suomenkielisiä vastineita. Tästä syystä aihetta käsittelevissä teksteissä onkin usein tyydytty käyttämään englanninkielisiä nimityksiä sellaisenaan. Paljon käytettyjen englantiin perustuvien lyhenteiden rinnalle ei yleensä edes ehdoteta suomenkielistä termeistä muodostettuja lyhenteitä, sillä niiden käyttöönotto toisi kielenkäyttöön lisää kirjavuutta ja tulkintavaikeuksia. Koska lyhenteiden merkitys ei ole pääteltävissä ulkoasun perusteella, toisin kuin hyvin muodostettujen termien, niiden merkitys on opeteltava, jotta niitä voisi ymmärtää ja käyttää.

Yksi varsin yleinen alan teksteissä esiintyvä lyhenne on kirjainyhdistelmä *DVB*, joka tulee sanoista *Digital Video Broadcasting*. *DVB* on eurooppalainen digitaalisen televisiojärjestelmän standardi, joka on Euroopan lisäksi valittu käyttöön jo myös muun muassa Australiassa, Etelä-Afrikassa ja Intiassa. Pyrkimyksenä onkin, että *DVB*:stä tulisi maailmanlaajuinen digitaalisen television käyttämä standardi.

Kirjainyhdistelmä *DVB* esiintyy usein myös yhdessä erilaisten liitteiden tai kirjainyhdistelmien kanssa. Esimerkiksi liitteillä *T*, *S* ja *C* erotetaan toisistaan kolme digitaalisen televisiojärjestelmän käyttämää erilaista jakelutekniikkaa.

DVB-T; Digital Video Broadcasting Terrestrial

fi maanpäällinen DVB

digitaalisen television maanpäällisiin lähetyksiin tarkoitettu lähetemuoto, jossa signaali välitetään vastaanottimeen UHF-antennin kautta

DVB-S; Digital Video Broadcasting Satellite

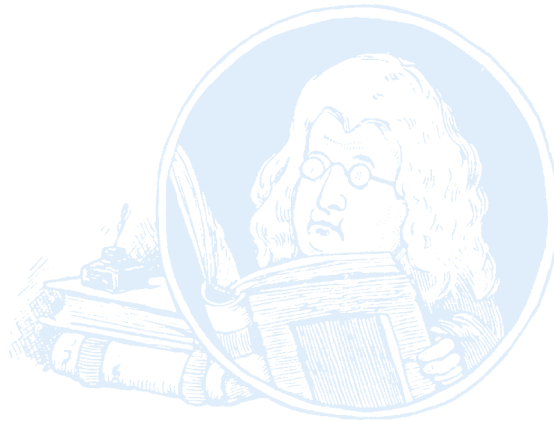
fi satelliittijakelu-DVB

digitaalisen television lähetemuoto, jossa signaali välitetään yksittäisen lautasantennin kautta

DVB-C; Digital Video Broadcasting Cable

fi kaapelijakelu-DVB

digitaalisen television lähetemuoto, jossa signaali välitetään kaapelitelevisioyhtiön antenniverkon kautta

- *Språkbladet*

*Catharina Grunbaum*in kirjoittama *Språkbladet* on hyödyllinen opaskirja kaikille, jotka haluavat saada helpotajuista tietoa ruotsin kielen oikeinkirjoitussäännöistä, sanavalinnoista ja arkiseen kielenkäyttöön liittyvistä seikoista. Kirja ei ole ruotsin kielen kattava kieli- ja kirjoitusopas, vaan pikemminkin kokoelma käyttökelpoisia neuvoja ja vinkkejä nykyruotsin käyttötavoista. Kirja poikkeaa esitystavaltaan selvästi tyyppillisistä kielten oppikirjoista, sillä teksti on pikemminkin pohdiskelua sopivista ja suositeltavista kielenkäyttötavoista.

Kirja on jaettu kuuteen päälukuun, joissa useimmissa käsitellään perinteisiä kielenhuoltokysymyksiä, mutta mukana on myös muutamia ajankohtaisia ongelmatilanteita. Kirjan aluksi käsitellään sitä, mitkä sanat ja sanonnat sopivat mihinkin käyttöyhteyteen. Mukaan on otettu etenkin ilmaisuja, joiden käytössä useimmiten ilmenee virheitä. Kirjan muissa luvuissa käsitellään muun muassa lainasanoja, eri kansallisuuksien ja vähemmistöryhmien nimityksiä ja oikeinkirjoitusta sekä erilaisia artikkelinkirjoittamistyyliä. Erityisen ajankohtaisia ja hyödyllisiä ovat luvut, joissa käsitellään englanninkielisiä lainasanoja sekä sitä, kuinka tulisi suhtautua sukupuolisidonnaisiin sanoihin ja nimityksiin. Kirjasta löytyy myös apua lyhenteiden käyttöön sekä neuvoja joidenkin slangisanojen ja kuluneimpien kliseiden käytön välttämiseen. Kirjasta löytyy myös ohjeita välimerkkin käytöstä sekä sanojen taivutuksesta.

Kirja on suunnattu etupäässä journalisteille, mutta se sopii kyllä mainiosti kaikille, jotka haluavat kehittää ruotsin kielen taitojaan niin kirjallisessa kuin puhutussakin viestinnässä. Grunbaum on onnistunut selittämään monimutkaisemmatkin asiat yksinkertaisessa ja mielenkiintoisessa muodossa, joten kielioppisääntöjen ja sanavalintojen opiskelu kirjan avulla ei suinkaan ole kuivaa puurtamista. Silloin tällöin sivuja koristavat kuvat keventävät nekin painavaa asiaa.

*Catharina Grunbaum*illa on pitkä ja monipuolinen kokemus ruotsin kielen parissa toimimisesta. Tällä hetkellä hän kirjoittaa *Dagens Nyheter* -lehdessä, jossa osa kirjassa esiintyvistä kirjoituksista on julkaistu kuluneen vuoden aikana.

Grunbaumilta on myös aikaisemmin ilmestynyt useita kielenkäyttöä käsitteleviä kirjoja.

Kirjaa voi tilata noin 22 euron hintaan suoraan kustantajalta. Tilaukset Internetistä <http://www.bokforlagetdn.se>.

Catharina Grunbaum.
Språkbladet.
Bokförlaget, Stockholm 2001.
ISBN 91-7588-404-6.

- *Svenska för läkare*

Kristiina Hakalan kirja *Svenska för läkare* on ruotsin kielen oppikirja lääkäreille sekä lääketieteen opiskelijoille. Kirjoittajan pyrkimyksenä on ollut käsitellä mahdollisimman laajalti lääketieteellistä viestintää anatomian, fysiologian, tautinimistön sekä oireiden osalta. Aihealueet kattavatkin yleisimmät oireet ja sairaudet sekä muun potilas-lääkärisuhteessa esiin tulevan lääketieteellisen termistön.

Valtaosa kirjasta koostuu käytännön tilanteisiin pohjautuvista dialogeista, joissa käydään läpi jokapäiväisessä terveydenhuollossa eteen tulevia keskusteluja. Dialogien yhteyteen on oppikirjamaisesti liitetty tekstissä esiintyvä keskeinen sanasto sekä käsiteltävään aihepiiriin liittyviä harjoituksia. Suurin osa harjoituksista on suullisia dialogeja, mutta mukana on myös esimerkiksi harjoituksia lääkemääräysten kirjoittamisesta ja taulukoiden tekemisestä.

Kirjan toinen suurempi kokonaisuus rakentuu kattavista sana- ja fraasilistoista, joihin on koottu erilaisia lääketieteellisessä viestinnässä eteen tulevia termejä. Mukaan on valittu erityisesti sanontoja, joiden konstruktiot poikkeavat selkeästi suomen kielestä tai jotka muuten aiheuttavat usein hankaluuksia. Tämän lisäksi kirjasta löytyy myös vinkkejä sopivista adjektiivien käyttötavoista sekä esimerkkejä ja harjoitustehtäviä prepositioiden käytöstä lääketieteellisissä yhteyksissä. Kirjaan on myös liitetty suppea norjan- ja tanskankielinen

sanasto tavallisimmista lääketieteellisistä termeistä.

Nyt ilmestynyt kolmas painos *Svenska för läkare* -teoksesta vastaa pääpiirteiltään edellistä painosta, joka ilmestyi vuonna 1993. Joitain muutoksia on kuitenkin tehty. Kirjaan on lisätty jonkin verran uutta materiaalia samalla, kun joitain vanhoja osioita on kokonaan poistettu. Esimerkiksi aiemmin kirjan oheismateriaalina toimitetut äänitteet on poistettu uudesta painoksesta ja äänitteiden sijaan kirjasta löytyy nyt pieni ääntämisosio, jossa käydään läpi joidenkin keskeisten lääketieteellisten sanojen ääntämistä. Myös kirjan sanasto-osuus on uudistunut. Sanasto on nyt kerätty yhteen kirjan loppuun, kun se aiemmin esitettiin hajallaan pitkin kirjaa kulloinkin käsiteltävän aihealueen yhteydessä.

Svenska för läkare -teoksesta lienee hyötyä niin valmiille lääkäreille kuin alaa opiskelevillekin. Kirja soveltuu niin itseopiskeluun kuin lääketieteellisten oppilaitosten ruotsinopetukseenkin. Kirjan harjoitukset on laadittu siten, että ne voi suorittaa joko yksin tai yhdessä jonkun toisen kanssa. Kahdes- taan läpikäytyinä keskusteluista muodostuu toki huomattavasti mielekkäämpiä ja niitä voi myös muokata vapaammin kun yksinään harjoitellessa.

Kirjan hinta on 42 euroa, mutta Duodecimin jäsenille ja lääketieteen opiskelijoille hinta on halvempi. Kirjan voi ostaa kirjakaupoista tai tilata suoraan Duodecimista. Tilaukset Internetistä <http://www.duodecim.fi>.

Kristiina Hakala.
Svenska för läkare.
Kustannus Oy Duodecim, Rauma 2001.
ISBN 951-656-047-4.

- *Finlandssvensk ordbok*

Kielenhuoltajana toimivan *Charlotta af Hällströmin* ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen toimistopäällikön *Mikael Reuterin* kokoaman teoksen *Finlandssvensk ordbok* ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 2000, jolloin se myytiin loppuun parissa kuukaudessa. Nyt tästä suomenruotsin käsikirjasta on ilmestynyt jo kolmas painos, mikä osaltaan kertoo kirjan tarpeellisuudesta ja monikäyttöisyydestä.

Sanakirja sisältää noin 2 300 tavallisinta puheessa ja kirjoitetussa tekstissä esiintyvää hakusanaa, joiden avulla kirjassa käsitellään kattavasti suomenruotsin ominaispiirteitä ja sen olennaisimpia eroja verrattuna riikinruotsiin. Kirjan tarkoituksena on nostaa esille suomen kielen vaikutus suomenruotsiin ja sitä kautta estää suomenruotsia etäännyttästä liaksi riikinruotsista. Kirjassa annetaan suosituksia ruotsin kielen käyttökelpoisista ja suositeltavista sana- ja fraasivalinnoista ja toisaalta myös suosituksia siitä, mitä sanoja tulisi välttää. Mukana ovat tavallisimmat finlandismit sekä ohjeistuksia siitä, mitkä sanat ovat murteellisia. Lyhyessä tyyliopasosiossa käsitellään myös tiettyjen sanojen soveltuvuutta eri tilanteisiin ja sitä, kuinka sanan merkitys saattaa vaihdella suurestikin asiayhteydestä riippuen.

Vaikka sanakirjan tavoitteena onkin suosia mahdollisimman lähellä ruotsinruotsia olevaa kieltä, ovat kirjan tekijät

pyrkineet huomioimaan suomenruotsalaisten ja riikinruotsia puhuvien erilaiset yhteiskunta- ja kulttuuritaustat ja sitä kautta näiden erilaisten kieliympäristöjen vaikutuksen kielenkäyttöön.

Kirjan ulkoasu ja esitystapa on varsin pelkistetty ja selkeä, joten tarvittavat asiat löytyvät helposti ja nopeasti. Sanojen yhteydestä löytyy myös ääntämisoheja niille sanoille, jotka eivät äänny normaalin ruotsin ääntämisooppien mukaisesti. Kirja on suunnattu etupäässä suomenruotsalaiselle kohdeyleisölle, mutta se toimii kätevänä käsikirjana myös suomenkielille ja ruotsinruotsalaisillekin opiskelijoille ja kielen ammatilaisille. Erityisen hyvin kirja palvelee journalisteja, opettajia sekä muita, jotka ammattinsa puolesta käyttävät kirjoitettua ruotsin kieltä.

Finlandssvensk ordbok maksaa noin 33 euroa ja sitä on saatavilla kirjakaupoissa.

Charlotta af Hällström & Mikael Reuter.
Finlandssvensk ordbok.
Gummerus, Jyväskylä 2002.
ISBN 951-50-1136-1.

- *Redemittel in der Tasche. Saksan kielen fraasikirja*

Redemittel in der Tasche on saksan kielen fraasikirja, jossa käsitellään ennen kaikkea liike-elämän viestinnässä käytettäviä fraaseja. Kirjassa neuvotaan eri fraaseja keskusteltaessa kasvokkain sekä annetaan ohjeita siitä, kuinka selvittää asiansa puhelimen, sähköpostin tai perinteisen kirjeen välityksellä. Kunkin fraasin yhteyteen on myös koottu aihepiiriin liittyviä sanoja ja kirjan lopussa on kerätty aakkoselliseen asiahakemistoon kirjassa esiintyvät ilmaukset. Kirjassa myös käydään läpi keskeisimmät saksan kielen oikeinkirjoitukseen liittyvät asiat.

Fraasikirja on jaettu alalukuihin eri tilanteiden mukaan. Kirja lähtee liikkeelle perusasioista, kuten kellonajoista ja tervehtimistöistä. Kirjan aihepiirit käsittelevät työelämän viestinnän eri alueita, kuten liikeneuvotteluita, messuja ja yritysvierailuita. Kirjassa käsitellään lisäksi hiukan vapaamuotoisempiin tilanteisiin soveltuvia sanontoja, kuten fraaseja koskien säätä, liikennettä ja vuodenaikoja. Kirjan alussa myös esitellään merkittävimpiä eroja Saksan ja Suomen kulttuurien välillä sekä perustietoja kummastakin maasta.

Redemittel in der Tasche on suunnattu etupäässä henkilöille, joiden tulee hallita työ- ja liike-elämän erilaisissa viestintätilanteissa käytettävät yleisimmät saksan kielen fraasit.

Kirjan hinta on noin 14 euroa ja sitä on saatavilla kirjakaupoista.

Marja Hakkarainen & Eva Herttuainen.
Redemittel in der Tasche. Saksan kielen fraasikirja.
Otava, Keuruu 2002.
ISBN 951-1-17657-9.

- *Städteknisk ordlista*

Ruotsalainen Terminologcentrum TNC on julkaissut sanasto-sarjassaan uuden siivousalaa käsittelevän sanaston, *Städ-teknisk ordlista* (TNC 101). Sanasto perustuu vuodelta 1983 peräisiin olevaan samannimiseen sanastoon.

Sanastoa ryhdyttiin uudistamaan, sillä siivousalalle on parissakymmenessä vuodessa tullut uusia tekniikoita ja välineitä samalla, kun osa vanhoista välineistä on poistunut käytöstä. Sanaston uudistaminen tuli ajankohtaiseksi myös siitä syystä, että 1990-luvun puolivälin jälkeen siivoojat yhä useammin saivat erityisen ammattikoulutuksen.

Sanastossa käsitellään siivousalan eri osa-alueita, kuten siivousvälineitä, puhdistusaineita ja siivoustekniikoita. Sanasto sisältää noin 270 ruotsinkielistä termiä ja määritelmää. Ruotsin lisäksi sanastossa annetaan termien vastineet englannin, tanskan, norjan ja suomen kielellä. Sanastossa sisältää runsaasti värikuvia.

Sanasto maksaa 215 kruunua ja sen voi tilata TNC:stä. Tilaukset Internetistä <http://www.tnc.se>.

Städteknisk ordlista (TNC 101).
Terminologcentrum TNC, 2002.
ISBN 91-7196-101-1.

- *Swahili–suomi-sanakirja*

Uhusiano ry:n ja Helsingin yliopiston Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitoksen yhteistyönä toteutettu *Swahili–suomi–swahili-sanakirja* on ensimmäinen Suomessa julkaistu nykyswahilinkielinen sanakirja. Teos sisältää noin 10 000 ha-kusanaa sekä runsaasti johdoksia, jotka lisäävät huomattavasti hakusanojen määrää.

Sanakirjan sisältämät sanat ja esimerkkilauseet on valittu esiintymistiheyden perusteella laajasta swahilin tekstikokoelmasta. Kirjan toimittajat ovat käyttäneet työnsä pohjana professori *Arvi Hurskaisen* kehittäytytyn tuloksena syntyneitä swahilikorpusta, joka on yksi maailman laajimpia swahilinkielisiä tekstikokoelmia. Kokoelma koostuu sanomalehtiteksteistä, kaunokirjallisuudesta sekä haastatteluista ja mukana on sanastoa lähes kaikilta yhteiskunnan aloilta kaikkiaan noin kolmen miljoonan sanan verran. Korpusta myös täydennetään jatkuvasti, joten sanakirjaan poimitut hakusanat vastaavat todennäköisesti melko hyvin nykyisin käytettävää swahilin kieltä.

Swahili kuuluu bantukieliin, joita puhutaan suurimmassa osassa Afrikan eteläpuoliskoaa. Se on Afrikan yleisimpiä kieliä, ja kaiken kaikkiaan swahilia käyttää laskutavasta riippuen noin 50–70 miljoonaa ihmistä, joista enemmistö asuu Tansa-niassa ja Keniassa sekä näiden lähialueilla. Sanakirjan kohdeyleisö on sekin varsin laaja; matkailijoiden lisäksi kirja on suunnattu etenkin erilaisissa kehitysyhteistyöhankkeissa tai talouselämän piirissä työskenteleville.

Sanakirjan hinta on 31 euroa ja sitä on saatavilla useimista kirjakaupoista.

Toim. Anu Abdulla, Riikka Halme, Lotta Harjula & Marjukka Pesari-Pajunen.
Swahili–suomi-sanakirja.
Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2002.

ISBN 951-746-345-6.

- *Fasadin henki – Arkkitehtuurisanastoa ujoille*

Fasadin henki on nimensä mukaisesti humoristinen sanasto arkkitehtuurin kielestä – sen suurimmista saavutuksista kuin myös pahimmista epäonnistumisista. Teos sisältää noin 600 hakusanaa, jotka tavalla tai toisella liittyvät arkkitehtuuriin, sen tuotoksiin tai alan toimijoihin.

Nimestään ja rakenteestaan huolimatta teos ei varsinaisesti määrittele arkkitehtuurin käsitteitä tai anna termeille erikielisiä vastineita, vaan teos on humoristiseen sävyyn kirjoitettu teos, eikä teoksen kirjoituksiin kannata suhtautua liialla vakavuudella. Kirjaan on koottu aakkosjärjestyksessä ja selitetty kaikki ne asiat ja ilmiöt, jotka kirjoittajien mukaan arkkitehtuurista hiukankin kiinnostuneiden tulisi tietää ja tuntea. Teos ei sisällä tietosanakirjamaista faktaa, vaan tekijät selittävät hakusanat hyvinkin subjektiivisesta näkökulmasta.

Teoksessa käsitellään niin kotimaisia rakennuksia ja kaupunginosia kuin muidenkin maiden tunnettuja monumentteja. Sanastossa on mukana myös jokunen laajempi ilmiö (kuten Suomi-kuva), joka jollain tapaa vaikuttaa arkkitehtien toimintatapoihin. Henkilöhakusanoja sanastosta löytyy vähemmän. Mukaan ovat päässeet ainoastaan kaikkein kuuluisimmat arkkitehtuurin suurmiehet ja -naiset. Tunnettujen arkkitehtien kuvaukset kuuluvat kuitenkin ehdottomasti kirjan parhaimpaan antiin, kuten myös Helsingin kiistellyimpien rakennusten tarkoituksenmukaisuuden pohdiskeleminen.

Nevalinnojen kirjoitustyyli on varsin suorapuheista ja kauden nistelematonta. Kirjoittajat eivät turhaan säästele sanojaan, vaan ilmaisevat mielipiteensä ilman kiertelyitä. Näkökannat ovat kuitenkin ilmeisen pohdittuja ja kritiikki on peitetty sen verran sujuvasanaisten huumorin taakse, että on vaikea kuvitella edes itse arvostelun kohteen asiasta loukkaantuvan. Mukana on myös aimo annos itsekritiikkiä, sillä vaikka *Anja Kervanto-Nevalinna* toimii tällä hetkellä taidehistorioitsijana ja *Arne Nevalinna* kirjailijana ja professorina, ovat molemmat omien sanojensa mukaan edellisessä elämässään toimineet arkkitehteinä.

Kirjan lopusta löytyy hakemisto, jonka avulla voi nopeasti etsiä kuhunkin tilanteeseen nokkelan huomautuksen – ja kuten Nevalinnat toteavat – parhaassa tapauksessa lukija voi näin itsekin esiintyä arkkitehtinä.

Kirjaa on saatavilla useimmista kirjakaupoista noin 23 euron hintaan.

Anja Kervanto-Nevalinna & Arne Nevalinna.
Fasadin henki – Arkkitehtuurisanastoa ujoille.
Tammi, Helsinki 2001.

ISBN 951-31-2218-2.

International cooperation in the field of terminology

page 3

Summer is the time for meetings, conferences and congresses in the field of terminology, too. In June EAFT, the European Association for Terminology, organized a Terminology Summit in Brussels. There were ca. 200 participants mainly from Europe, but also e.g. from South America. The speakers were active users of terms, terminological methods and tools, e.g. representatives of industry and officials of the European commission, and they told decision-makers how important terminology is in the society and business life.

In August terminology standardization meetings of ISO Technical Committee 37 were arranged in Vienna. ISO TC 37 was founded 50 years ago, and today the committee has more activities than ever before. About 80 representatives from different countries participated in the meetings.

Tellervo Hyttinen – terminology work for government

page 4

Interest in languages and cultures brought *Tellervo Hyttinen*, Senior Officer of the Government Terminology Service in the Prime Minister's Office, in contact with terminology and terminology work. In the 70s Hyttinen worked as a producer of training material in the Finnish Fire Protection Association where it was noticed that people could not write properly about practical fire protection. In the beginning of the 80s a terminology group was established to unify fire protection terminology, and Hyttinen participated in the work. TSK was also involved, and in 1984 the *Vocabulary of Fire Protection* (TSK 6) was published.

The Government Terminology Service collects, stores, develops and produces terminology that is used in state administration, says Hyttinen. "We provide our clients term service and terminology projects. We are also responsible for the maintenance and development of the administration terminology termbank and for informing about terminology work and training."

The Government Terminology Service compiles multilingual glossaries in cooperation with special field experts. The representative of the Terminology Service provides terminological expertise and acts as the leader of a project. In addition, experts from each branch of administration and target language translators and native speakers participate in projects.

The purpose is to find suitable equivalents for Finnish administrative phenomena by comparing the administrative systems of source and target cultures. In each project the content of concepts is agreed on and which terms are used for concepts. In multilingual terminology work the foreign language equivalents are also agreed on. "There are no offi-

Sirpa Suhonen

cial or correct translations for administration terms, but they can be agreed on, after the terminology has first been defined in certain entities and harmonized in Finnish" says Hyttinen.

Terminology work is usually done in separate projects in the Terminology Service. Projects last usually at least a year and the results are published in the Service's publication series. The glossaries have in average 200 concepts, and in addition to Finnish and Swedish they contain usually at least English, German and French.

Administration is different in every country, and this causes difficulties when own system is described in a foreign language. Foreign cultures do not always have corresponding concepts and equivalents for culture-specific concepts cannot usually be found in general dictionaries. The Terminology Service tries to help both civil servants and private persons in these problems.

The language of administration is time-dependent. Often it is necessary to know to which period a term belongs before it is possible to define the concept. Civil service titles are one special feature of administration language, and they always cause trouble, because people have so versatile interests when it comes to titles. According to Hyttinen language is a tool for administration. Terminology work provides a more effective tool for those who work in administration.

New Insurance Dictionary

page 6

The *Insurance Glossary* (Finnish–Swedish–English) was first published in 1986. Since then new products and services have been implemented and statutory lines of insurance have undergone great changes. Insurance and banking have converged creating new banking and investment terms. The EU has also brought many new expressions.

Definitions have not been included in the new *Insurance Dictionary* for practical reasons. First, the old book did not have definitions either, but it has served its users well. Second, it was urgent to have the book ready soon, because the old book was outdated and out-of-print. It would have taken a lot more time and work to add definitions considering that there are more than 6000 Finnish entries. The lack of definitions is somewhat compensated by abundant use of addi-

tional information given in brackets, such as information on the line of insurance, law or branch into which the term belongs or in which country the term is used.

As many terms as possible used in insurance law, literature, insurance terms and conditions and precautionary guidelines have been included in the dictionary. Since insurance business is a long term activity – some insurance contracts are valid for decades – such terms that are not used in current contracts had to be included.

Insurance business covers and touches almost all sectors of life – economy, technique, medicine, mathematics, law, social security, transportation etc. So it was decided that, in addition to “pure” insurance terms, such terms that are common in insurance texts and such terms that are not so common but for which it is difficult to find equivalents are also included. Therefore there are terms like *breeding cow* (livestock insurance) or *whiplash injury* (medicine) in the dictionary.

As in many other terminology projects, the different circumstances in different countries formed a remarkable stumbling block in this work, too. There is not an exactly similar social insurance system, pension scheme or accident insurance system in any other country than in Finland, even in the EU there are no two countries which would have identical legislation systems.

The starting point for the Finnish terms in the Insurance Dictionary is the insurance business, social insurance and legislation in Finland. Swedish terms were chosen on the basis that they are used both in Finland and in Sweden. If a term is used only in either country, this is indicated in brackets. A corresponding note is given for English terms if they are used mainly in Britain or in the USA.

The Swedish and English indexes contain a small amount of terms that can not be found in the Finnish section. These terms are related to such concepts in Sweden, Britain or the USA that do not exist in Finland. The EU has also brought many new terms into insurance business, and sometimes these terms differ from the ones previously used. The EU terms are marked with (EU) in the dictionary.

During the project it was noticed that insurance terminology develops all the time. New terms had to be added and old ones had to be checked. It was decided that the dictionary should also be available in an electronic format which would facilitate flexible updating. The Insurance Dictionary was published on CD-ROM in August 2002 and a web version is currently being tested.

Textile terms into Eurodicautom

page 8

TSK's latest Eurodicautom termbank project started in August in 2001 and was completed in August this year. This time TSK added Finnish terms to two textile files which contained about 3000 term records. Little over half of the work was done at TSK and the rest was given to *Inkeri Pylvänäinen*

who has worked for a long time in the textile branch. The textile files contain terms and designations in many European languages for fabrics, fibres, yarns, looms, needles and different manufacturing and finishing processes for textiles.

Although the number of term records was not so great as in TSK's earlier Eurodicautom projects, this project had its difficulties, too. One problem was caused by such term records that contained more than one concept. One principle of terminology is that one record contains only one concept, but some textile records were based on a term. A term in a certain language, e.g. English, had been taken as the starting point and the record listed all possible meanings of this term. This kind of approach is problematic when the term is polysemic. One example is the English term *Cheviot*. It may refer to a breed of sheep, certain wool quality or certain type of tweed. In Finnish there are three different terms for each of these different meanings.

Term user as terminologist

page 9

Inkeri Pylvänäinen tells about her experiences of completing Finnish terms into Eurodicautom termbank. She had earlier experience in terminology work, she had, for example, participated in compiling TSK vocabularies, but in these projects the approach was different. The starting point in these vocabularies were Finnish concepts which needed equivalents in other languages. In Eurodicautom projects, however, a Finnish equivalent has to be found for terms in other languages.

According to Pylvänäinen, there were two types of difficult terms in the textile files. On the other hand, terms were unknown to her or were the same or almost the same word in all languages. All term records did not have definitions. On the other hand, there were terms or definitions in different languages that seemed to be contradictory with each other. Luckily it was possible to leave the Finnish field empty if an equivalent could not be found. In contradictory cases Pylvänäinen marked “chosen term is based on x language term/definition”.

There were quite a few expressions for which Finnish equivalents could not be found. For example, there were many designations for local or folk fabrics that have never been used or similar fabrics have never been made in Finland, like South African *si-zambi*. In these records Pylvänäinen wrote “concept is not necessary in Finland”.

Pylvänäinen was surprised that some of the concepts were very old. The textile files contain e.g. outdated techniques that have not been used for 50 years, like *mule*.

Terminology awards

page 12

Nina Pilke, Doctor of Philosophy, was awarded the TFR Award, International Award for Outstanding Achievement in Theoretical/Fundamental Research in the Field of Terminology for her thesis *Dynamic specialist concepts. Structuring knowledge concerning actions and events within the fields of technology, medicine and law*. This award is granted every second year to a terminology researcher who is considered of having contributed remarkably to the development in the field.

The TFR Award is an International Terminology Award (ITA). The other ITA is called ARD, International Award for Applied Terminology Research and Development, and the ARD Award is granted every second year alternating with TFR. The award winners receive an award certificate and certain sum of money which was 2000 euros this year.

In addition to these two awards the Eugen Wüster Prize is granted every third year to a highly esteemed expert of terminology who has contributed to research, training, development of practical methods or improvement of international cooperation in the field of terminology. In addition to terminology, this prize may be granted for documentation, applied linguistics or language planning.

Vocabulary of Positioning

page 13

TSK's newest vocabulary called the *Vocabulary of Positioning* (TSK 30) came out in June. The compilation of this vocabulary was a part of the Personal Navigation (NAVI) programme launched in 2000 by the Ministry of Transport and Communications in Finland. NAVI is a research and development programme, and its aim is to study consumers' needs and to develop and test e.g. positioning services and devices. NAVI has several support projects, and it became clear that communication would be easier within and between various work groups if they could agree on common terms to be used.

The aim of the vocabulary is to clarify the intension of concepts and to give recommendations on Finnish special terms. The vocabulary deals with e.g. positioning systems and methods, services related to positioning and different positioning devices. The emphasis is on positioning based on mobile phones. The vocabulary contains about 100 concepts which are defined in Finnish. Equivalent terms are given in Swedish and English.

Since the Vocabulary of Positioning is a special language vocabulary, it shows such differences between terms that would not be necessary to show in the standard language. Such terms are e.g. *positioning device* and *locatable device*. A positioning device is able to locate its position by itself, whereas a locatable device cannot necessarily do that, but its position may be defined by a positioning system.

The Vocabulary of Positioning can be found in <http://www.vtt.fi/virtual/navi/3.htm>.

Terminology management programs

page 16

Mikko Lemmetti writes about his master's thesis *Usability of Terminology Management Programs and Databases – a Survey Study*. The study was conducted as a questionnaire study which could be answered on the Internet.

One of the most important features of term databases is the coherence and correctness of terminology. One term in one subject field may mean something else in some other field, so it is important to note clearly to which field a term belongs and to explain it properly. Coherence of terminology in the target language is not self-evident, e.g. in IT business big program and computer manufacturers have different equivalents for one source language term. In many cases term databases contain fields showing which terms are used in connection with certain clients or products.

Standards for terminology structures and terminology management programs define to a large extent which fields should be included in term records. Standards aim to facilitate terminology management and the transfer of terms between various programs and systems.

Termbanks should offer up-to-date and correct information. They should be large or contain enough terms of a certain subject field. Terms should be collected from real and suitable sources and contexts, and they should be defined exactly and coherently. The number of data categories in term databases should not be limited, but the users should be able to use so many data categories as they need.

Databases available on the Internet serve a larger user group than separate programs. Therefore it is important that Internet databases are easy to use and contain good instructions for those who use them for the first time. Unfortunately, the Internet user interfaces are often difficult and slow, although databases are large. In addition to layout and usability, the terminologies need quality control and revision.

www.tsk.fi

Tekniikan Sanastokeskus (TSK) tarjoaa erikoisalojen termistöön, sanastoihin ja sanastotyöhön liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. TSK:n päätoimintamuotoja ovat sanastoprojektit, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee Terminfo-lehden ohella erikoisalojen sanastoja ja sanalueteloita. Nämä tallennetaan yleensä myös suoraikäyttöiseen termipankkiin TEPAan.

TSK:n kirjastossa on laaja kokoelma eri alojen sanastoja, sanakirjoja, sanastoluonnoksia ja sanastostandardeja. Kirjasto on avoinna arkisin klo 8.30–16.00.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäseninä on yrityksiä, liikelaitoksia, käännöstoimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä. TSK tekee tiivistä yhteistyötä sekä jäsenistönsä että muiden sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa.

Centralen för Teknisk Terminologi (TSK) erbjuder expertthjälp i frågor som berör ordlistearbete och facktermer. TSKs huvudsakliga verksamhet utgörs av ordlisteprojekt, termbanker och termtjänst.

TSK utger tidskriften Terminfo samt publicerar fackordlistor och termlistor. Termerna finns i allmänhet tillgängliga även i TSKs termbank TEPA.

TSKs bibliotek omfattar ett stort antal fackordlistor och ordböcker. Biblioteket hålls öppet för allmänheten alla arbetsdagar kl 8.30–16.00.

TSK grundades år 1974 och dess medlemskår består av företag, affärsverk, översättningsbyråer och ideella föreningar. TSK har ett nära samarbete såväl med såväl sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av terminologiarbete.

Sanastotyön asiantuntemusta vuodesta 1974.

ISSN 0358-7517